

Economisch - Statistische Berichten

50e JAARGANG - 10 NOVEMBER 1965 - No. 2516

ALLE VORMEN VAN KAPITAAL-
EN RENTEVERZEKERING

de is uw
vertrouwen waard!

SCHIEDAM - TEL. 010 - 26 9304

lid van de groep

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

DE PROVINCIALE RAAD VOOR DE VOLKSGEZONDHEID
IN NOORD-HOLLAND

roept sollicitanten op voor de functie van

**WETENSCHAPPELIJK
STAFMEDEWERKER**

De aan te stellen functionaris zal de directeur bij moeten staan op het niet specifiek-medische terrein van diens werk. In concreto zal zijn taak omvatten het verrichten van velerlei onderzoeken op het gebied van de maatschappelijke gezondheidszorg en het opstellen van verslagen, nota's en rapporten hierover.

Vereist wordt doctoraal examen in de sociologie, sociale economie, sociale geografie of aanverwante studierichting. Ervaring op het gebied van de maatschappelijke gezondheidszorg strekt tot aanbeveling, doch is geen strikte eis.

Geboden wordt de aanstelling in de rang van wetenschappelijk ambtenaar met salarisgrenzen tussen f. 12.648,— en f. 19.668,— per jaar. (Deze bedragen zijn exclusief de huurcompensatie, vakantietoelage en de per 1 januari eventueel te verwachten salarisverhoging.)

De rechtspositieregeling van het personeel van de Provincie Noord-Holland is van toepassing.

Sollicitaties binnen 14 dagen na verschijning van dit blad te richten aan de Directeur-arts van de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid in Noord-Holland, Wilhelminapark 29, Haarlem.

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Bij de Directie Financiële en Materiële Zaken van het Ministerie van Landbouw en Visserij kan worden geplaatst een

**FINANCIËEL-ECONOMISCH
DESKUNDIGE**

wiens taak zal zijn het rapporteren en adviseren omtrent financiële en economische aspecten van de beleidsvoering en het beheer met betrekking tot het ministerie en de daaronder ressorterende diensten en instellingen.

Gegadigden dienen een academische opleiding te hebben (econoom, landbouwkundig ingenieur) of van academisch niveau te zijn met een financieel-economische opleiding en ervaring. Zij dienen in staat te zijn leiding te geven en in- en extern goede contacten te onderhouden.

Salariëring, afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring van f. 1.227,— tot f. 1.911,— per maand exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantietoelage.

A.O.W.-premie voor Rijksrekening.

Schriftelijke sollicitaties onder vac.no. 5-2615/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 25 29 39. Administratie: (010) 23 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Prieeldreef 1, Dilbeek.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland f. 36,50 (studenten f. 25) per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer f. 1,25.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 26 02 60, toestel 908.

Advertentie-tarief: f. 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,80 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

inflatie inflatie inflatie

In „E.-S.B.” van 6 oktober jl. werd een hartekreet afgedrukt van een gepensioneerde onder de titel „Hoe durft de Staat?”. Onderwerp: de inflatie. Zojuist verscheen een boek, gewijd aan het waardevast, resp. welvaartvast maken van onze levensverzekeringen¹⁾. „Elseviers Weekblad” van 23 oktober jl. drukt in zijn eerste uitgave in het nieuwe jasje (nieuw, voor „E.W.” dan) een hoofdartikel af van Prof. Dr. J. Wemelsfelder over inflatie. Op Wereldspaadag waarschuwde Dr. M. W. Holtrop tegen de voortschrijdende geldontwaarding. De E.E.G.-commissie verwacht in de komende maanden voor Nederland een krachtige conjuncturele prijsstijging: inflatoire tendensen. Het is daarom wellicht dienstig de lezer op dit punt wat kwantitatieve informatie te verschaffen.

In de periode van 1939 tot 1964 stegen in Nederland de kosten van levensonderhoud tot het 3¼-voud. Het netto inkomen moest dus, ten einde op eenzelfde reëel niveau te blijven, in deze periode eveneens met 275 pCt. toenemen. In navolging van het jaarverslag 1964 van het Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond, waarvan dit artikel grotendeels is ontleend, stellen wij enkele inkomensniveaus van 1939 tegenover de daarmee overeenstemmende inkomens anno 1964, op basis van

TABEL 1.

Vergelijkbare netto inkomensniveaus en de daaruit afgeleide bruto inkomens, 1939 en 1964

	1939 nominaal	inflatie- coëfficiënt	1964		1939 proc.	1964 proc.
			nominaal	index (1939 = 100)		
bruto inkomen a)	f. 1.250	↓	↑ f. 5.088	407	100	100
belasting b)	f. 25		↑ f. 90	360	2	1,8
A.O.W./A.W.W.- premie	—	↓	↑ f. 404	—	—	7,9
netto inkomen	f. 1.225		× 3,75 =	f. 4.594	375	98
bruto inkomen a)	f. 2.500	↓	↑ f. 10.584	423	100	100
belasting b)	f. 150		↑ f. 922	615	6	8,7
A.O.W./A.W.W.- premie	—	↓	↑ f. 849	—	—	8
netto inkomen	f. 2.350		× 3,75 =	f. 8.813	375	94
bruto inkomen a)	f. 5.000	↓	↑ f. 22.818	456	100	100
belasting b)	f. 480		↑ f. 5.008	1.043	9,6	21,9
A.O.W./A.W.W.- premie	—	↓	↑ f. 860	—	—	3,8
netto inkomen	f. 4.520		× 3,75 =	f. 16.950	375	90,4
bruto inkomen a)	f. 10.000	↓	↑ f. 56.676	567	100	100
belasting b)	f. 1.370		↑ f. 23.453	1.712	13,7	41,4
A.O.W./A.W.W.- premie	—	↓	↑ f. 860	—	—	1,5
netto inkomen	f. 8.630		× 3,75 =	f. 32.623	375	86,3

a) Voor 1964 inclusief kinderbijslag.
b) Voor 1939 Rijksinkomstenbelasting en Gemeentefondsbelasting, beide met opcenten; voor 1964 Inkomstenbelasting.

de „inflatiecoëfficiënt” 3,75. Uitgegaan is (zie tabel 1) van de bruto inkomens f. 1.250, f. 2.500, f. 5.000 en f. 10.000, en wel voor een gezin met twee kinderen.

Ten einde de vier onderscheiden netto inkomens anno 1939 op hetzelfde reëel niveau te brengen voor 1964, dienden de bruto inkomens achtereenvolgens 4,07, 4,23, 4,56 en 5,67 maal zo groot te zijn, waaruit blijkt dat de belastingdruk met name voor de hogere inkomens sterk is gestegen. Uit de laatste twee kolommen van tabel 1 moge voor de vier vergelijkbare inkomensniveaus nog eens blijken hoezeer het aandeel van het netto inkomen in het bruto inkomen is gedaald. Voor het laagste inkomensniveau (f. 1.225 netto in 1939 = f. 4.594 netto in 1964) bedroeg dit aandeel 98 pCt. in 1939, tegen 90 pCt. in 1964. Voor het hoogste van de vier gekozen inkomensniveaus (f. 8.630 netto in 1939 = f. 32.623 netto in 1964) waren deze percentages 86,3 resp. 57,1.

Ten slotte geven wij, in tabel 2, nog een vergelijkend overzicht van de geldwaardedaling in een aantal landen gedurende de periode 1953-1963.

TABEL 2.

Internationaal overzicht van de geldwaardedaling 1953-1963 a)

	Geldwaarde- index (1953 = 100)		Gemiddelde procentuele daling per jaar		
	1958	1963	1953-1958	1958-1963	1953-1963
Guatemala	95	95	1,0	—	0,5
Ver. Staten	93	88	1,5	1,2	1,3
België	92	87	1,7	1,2	1,4
Canada	92	87	1,7	1,2	1,4
Portugal	95	86	1,0	1,9	1,5
Zwitserland	93	84	1,5	2,1	1,8
West-Duitsland	92	82	1,7	2,2	2,0
Zuid-Afrika	87	82	2,7	1,2	2,0
Nederland	85	77	3,2	1,9	2,5
Groot-Brittannië	86	77	3,0	2,2	2,6
Italië	88	75	2,5	3,1	2,8
Zweden	84	73	3,4	2,7	3,1
Japan	92	72	1,7	4,7	3,2
Frankrijk	83	66	3,7	4,4	4,0
Spanje	71	55	6,6	4,9	5,7
Turkije	58	38	10,3	8,2	9,3
Uruguay	57	18	10,6	20,6	15,8
Argentinië	46	9	14,4	27,3	21,1
Brazilië	42	6	15,9	31,9	24,4
Bolivia	4	3	47,5	7,9	30,5

a) Ook ontleend aan het jaarverslag 1964 van het Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond, dat op zijn beurt putte uit jaarlijkse overzichten van de First National City Bank of New York. Deze laatste berekende de geldwaardedaling door het omgekeerde te nemen van de officiële indexcijfers van hetzij de kosten van levensonderhoud, hetzij de consumptieprijzen.

Vlaardingen.

P. A. DE RUITER.

¹⁾ L. M. van Leeuwen: „Levensverzekering, waardevastheid en welvaartvastheid”, Universitaire Pers Rotterdam, Rotterdam 1965, 294 blz., f. 35.

INHOUD

Inflatie, door Drs. P. A. de Ruiter	Blz. 1035	Beusekom	Blz. 1046
Politieke en economische aspecten van de crisis in de E.E.G., door Mr. P. A. Blaisse	1036	Er is steeds weer — ruim — plaats voor nieuwe — goede — producten, door Drs. L. A. van der Linden	1048
De vermogensaanwasdeling te licht of te zwaar bevonden?, door Prof. Dr. W. Hessel	1044	Mededelingen voor economen	1050
Moet het stelsel van de woningwetbijdragen niet worden herzien?, door Prof. Dr. Ir. H. G. van		Geld- en kapitaalmarkt, door Prof. Dr. C. D. Jongman	1050

De auteur is van oordeel dat, ondanks de bestaande moeilijkheden, voortzetting van de Europese integratie in de huidige vorm, om politieke en economische redenen te verkiezen is boven een „Gemeenschap van de Vijf”, ook al zal Frankrijk — naar mag worden verwacht — voorlopig niet aan de besluitvorming meedoen. De gemeenschappelijke politieke lijn van de „Vijf” moet er op zijn gericht zo spoedig mogelijk Frankrijk weer normaal bij de uitvoering van de E.E.G. te betrekken. Indien Frankrijk bepaalde temporiseringsen en het toepassen van ontsnappingsclausules gewenst oordeelt, kan aan dit verlangen in nader overleg worden voldaan, indien geen strijdigheid met de Verdragen optreedt. Een Gemeenschap van vijf landen is op de duur geen levensvatbare zaak. De auteur ontraadt ten sterkste een toenadering op korte termijn te bewerkstelligen tussen de „Vijf” en andere Europese landen. Een gelijkwaardig bondgenootschap tussen Amerika en Europa wordt slechts zinvol geoordeeld, indien aan twee voorwaarden wordt voldaan: aan de zijde van Europa dient zich een krachtige opbouw op bovenationale basis te voltrekken, zo mogelijk met meer Europese landen dan de huidige „Zes”. Aan de zijde van Amerika zal zowel op politiek, militair als economisch terrein een aanpassing van het tot dusverre gevoerde beleid aan de gewijzigde omstandigheden moeten plaatsvinden.

Het lijkt geen twijfel, dat de Europese Economische Gemeenschap zich in een gevaarlijke situatie bevindt. De huidige crisistoestand is door één der lid-staten, Frankrijk, veroorzaakt. De crisis is overigens reeds enkele jaren oud; eigenlijk al sinds 1963 worden de lid-staten geconfronteerd met een uit de pas lopen van Frankrijk. De crisis kwam ditmaal naar buiten door het afbreken van de onderhandelingen over de toekomstige financiering van de landbouw in de E.E.G. en het terugroepen van de Franse vertegenwoordigers in de Raad van Ministers. Ten gevolge hiervan is het werk van de Europese communautaire instellingen grotendeels stilgelegd. De oorzaak van de moeilijkheden ligt echter veel dieper. Ik wil vooropstellen, dat er een aantal spanningen in het groeiproces naar de economische unie optreden, die alleszins verklaarbaar zijn en die ook niets verontrustends inhouden. Bij het voortschrijden van de integratie komen er beleidsbeslissingen aan de orde, welke niet meer kunnen worden uitgesteld en die diep ingrijpen in het economisch leven van de lid-staten; men wordt in toenemende mate voor een keuze gesteld. Daarbij komt, dat er bij de lid-staten verschil van opvatting bestaat over de wijze waarop de Verdragen moeten worden geïnterpreteerd bij de uitvoering van het beleid. Eveneens dienen te worden genoemd de verschillende onevenwichtigheden, welke in de Verdragen van Rome en Parijs zijn geslopen en wier consequenties destijds niet zijn voorzien. Ook deze komen bij de uitvoering van het beleid naar voren. Ik denk aan de totstandkoming van de douane-unie en het gelijktijdig voorbereiden van een gemeenschappelijk beleid in de verschillende sectoren; hiervan is in de praktijk weinig terecht gekomen. Ik herinner aan de institutionele onevenwichtigheid, die in de Verdragen zelf ligt verankerd: het ontbreken van een behoorlijk evenwicht tussen de institutionele instellingen, waarbij ik in het bijzonder denk aan de ondergeschikte rol van het Europese Parlement, dat werkelijke bevoegdheden mist. Maar ook denk ik aan de dominerende positie van de Raad van Ministers, welke instelling nimmer ter verantwoording kan

Politieke en economische aspecten van de crisis in de E.E.G.

worden geroepen. Ten slotte zal het noodzakelijk zijn, dat de lid-staten met een meer gemeenschappelijke politieke visie komen, wil men er in slagen de integratie tot het einddoel te brengen, nl. de gemeenschappelijke markt en in een later stadium de Verenigde Staten van Europa. Het ontbreken van een gemeenschappelijke politieke visie is één van de hoofdoorzaken geweest van het stagneren van het beleid. Op 1 juli van dit jaar kwam het tot een scherp conflict, een conflict ten principale, daar het hier om een geheel verschillende visie gaat, zowel wat de plaats van Europa in de wereld, als wat de wijze, waarop dit Europa zich moet organiseren, betreft.

Het Franse beleid en de toekomst van Europa.

Het huidige Frankrijk staat een andere buitenlandse politiek voor dan de overige lid-staten. De wereldpolitieke visie van Frankrijk is niet in de eerste plaats Atlantisch gericht. Zij richt zich evenzeer op het Oosten en wel zodanig, dat een eigen onafhankelijk beleid, los van de traditionele Atlantische politiek, wordt nagestreefd. Dit alles openbaart zich bij de werkzaamheden in tal van politieke en economische organisaties, waarvan Frankrijk lid is. Opvattingen t.a.v. het te voeren beleid divergeren in toenemende mate. Frankrijk wenst zijn eigen weg te gaan en zoekt op het internationale vlak naar nieuwe samenwerkingsvormen en nieuwe bondgenoten. Ik noem onder meer de samenwerking in Atlantisch verband en de Franse visie op de toekomst van de N.A.V.O., de opvattingen t.a.v. het defensievraagstuk met inbegrip van de nucleaire bewapening, het beleid t.a.v. de Sowjet-Unie en Azië, dat, in tegenstelling tot de opvattingen van andere regeringen in de Westerse wereld, sterk genuanceerd is. Ten slotte is niet in de laatste plaats deze conceptie van Frankrijks eigen weg te vinden in het door Frankrijk verdedigd beleid van de Gemeenschap van de „Zes”, zowel wat het Europese beleid zelf als wat de staatsrechtelijk-organisatorische opbouw van het nieuwe Europa betreft.

Op grond van deze politieke heroriëntering wordt

ook door Frankrijk een wijziging van het economisch beleid voorgestaan. Men moet zich onafhankelijk kunnen opstellen, hetgeen niet alleen met zich brengt een zekere mate van politiek protectionisme, maar ook een economisch protectionisme. Frankrijk en de landen die met hem deze visie willen delen, zullen over een instrumentarium moeten beschikken om een actieve economische politiek te kunnen voeren, zowel naar binnen als naar buiten. Het moet weer mogelijk zijn, dat Frankrijk in de wereld een rol zal kunnen spelen, welke dit land historisch toekomt. Op basis van deze filosofie zal het beleid moeten worden gericht op de totstandkoming van een verenigd Europa op de basis ener intergouvernementele samenwerking „nieuwe stijl”. Afgewezen wordt de bovennationale samenwerking als voorzien in de Verdragen van Rome en Parijs.

Men kan veilig stellen, dat deze door Frankrijk bepleite politiek onaanvaardbaar is voor Nederland evenals voor Duitsland, Italië, België en Luxemburg. Een losse organisatie van soevereine Europese staten, welke aan de oude wet ener intergouvernementale samenwerking zou gehoorzamen, brengt het gevaar met zich, dat zij bij de eerste grote politieke schok uiteen zal vallen. Een terugvallen op de nationale oplossing is in dat geval te verwachten. Bepaalde tendenties in enkele Europese landen bewijzen, dat dit gevaar niet geheel denkbeeldig is. Er is voor Europa terzake van de in 1950 ingezette vorm van samenwerking tussen de staten op supranationale basis geen alternatief, ook thans niet. Dit houdt in, dat de structuur van de Verdragen van Rome en Parijs niet kan worden vervangen door oude vormen, die niet voldoende waren. Dit betekent in concreto, dat de positie van de executieven niet mag worden verzwakt. Bij een verdere ontwikkeling, hoe deze ook moge uitvallen, zal de Europese Commissie, haar eigen plaats en eigen verantwoordelijkheid in het samenspel van krachten dienen te houden. Bovendien zal, wil men werkelijk voortgaan met het uitwerken van een gemeenschappelijk beleid, de democratische structuur van de Gemeenschap dienen te worden versterkt. Hiertoe zijn het laatste jaar verschillende voorstellen gedaan, zowel door de Europese Commissie, de Duitse „Bundestag” als door de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voor de Nederlandse regering blijft dit alles uitgangspunt van haar beleid. Door de huidige crisis ontstaat echter bij de verwezenlijking van deze voorstellen vertraging. Er zullen misschien tal van temporiseringen en ontsnappingsclausules op hun toepassing moeten worden getoetst. Het is duidelijk, dat in het komende jaar wijzigingen in het uitvoeringsschema zullen moeten worden aangebracht. Ik zou echter voor één zaak willen waarschuwen. Geen concessies zijn naar mijn mening aanvaardbaar, die het wezen van de zaak d.w.z. een samengaan van de „Zes” op supranationale basis in een open gemeenschap, aantasten. Ook de democratische structuur van de Gemeenschap behoeft versterking. In welke mate en op welk tijdstip dit is te verwezenlijken, is een punt van onderhandelen.

Wij moeten ons ervoor hoeden de crisis als een uitsluitende zaak van de Gemeenschap te zien. De samenhang met de wereldpolitieke problemen is zo groot, dat de Europese crisis daarvan niet kan worden losgemaakt. Zij wordt er integendeel door bepaald.

Atlantisch deelgenootschap.

Ook al verwerpt schrijver dezès de Franse conceptie, dit neemt niet weg, dat wij ons ook in Nederland be-

wust moeten zijn van de wijzigingen, welke op internationaal vlak bezig zijn zich te voltrekken. De vroegere President van de Verenigde Staten, Kennedy, heeft hieraan uiting gegeven door de politiek aan te kondigen van een gelijkwaardig deelgenootschap van Europa met Amerika. Wij staan de komende jaren voor de taak inhoud te geven aan dit gelijkwaardig deelgenootschap. Bij het aflopen van het N.A.V.O.-verdrag in 1969 zullen stellig aanpassingen in het Atlantisch bondgenootschap plaatsvinden, aangezien dan kan worden overzien, welke in een relatief lange periode van samenwerking de ervaringen zijn geweest en welke andere opvattingen op politiek en militair terrein naar voren zijn gekomen. De rol van Europa in de Atlantische samenwerking staat daarbij als zodanig op het spel. De gedachte van een gelijkwaardig Europa vereist ook regelingen op economisch gebied, welke regelingen aan de toenadering tussen de hierbij betrokken volkeren reële inhoud dienen te geven. Zo zal tussen Amerika en Europa de mogelijkheid moeten bestaan wederzijds toegang te krijgen tot de studies en ontwikkelingen op wetenschappelijk en technisch gebied, met inbegrip van het terrein van de kernenergie. Exclusiviteit van Amerika zou hier schadelijke gevolgen hebben, zowel op politiek als op economisch terrein en zou op de duur Europa en Amerika van elkaar vervreemden, hetgeen een bron van moeilijkheden zou opleveren. Ook het dualisme in de Amerikaanse handelspolitiek, een bron van irritatie in het Europese milieu, zal moeten verdwijnen. De Atlantische samenwerking „nieuwe stijl” zal stellig verder moeten reiken dan de mate waarin zij in het beperkte kader van de N.A.V.O. tot nu toe werd verwezenlijkt. Dit zal ook van Amerika een vergaande aanpassing vragen. Niet valt te ontkennen, dat Frankrijk op dit punt meer dan eens een gezond geluid heeft laten horen. De tijden van het Marshall-plan zijn inderdaad voorbij. Hoe dankbaar wij ook zijn voor de in 1949 verleende hulp, waarmee overigens evenzeer een Amerikaans belang van de eerste orde werd gediend, wij kunnen de ogen niet sluiten voor de gewijzigde internationale situatie, waarin wij ons thans bevinden.

Ook Europa zal hier zijn rol moeten spelen, maar tevens zijn offers moeten brengen om zich zijn plaats waar te maken. Kwalitatieve gelijkwaardigheid met de Verenigde Staten ter versterking van de Atlantische samenwerking acht ik een juiste benadering. Europa zal dan alleen moeten weten, wat het wil bereiken en waartoe het in staat is. Insteede van diepgaande meningsverschillen op schier alle terreinen, zal eensgezindheid moeten bestaan met name t.a.v. de grote politieke vraagstukken. Eerst dan kan men op goede gronden een gelijkwaardigheid met de Verenigde Staten bepleiten en zijn eisen stellen. De huidige crisis in Europa laat helaas maar al te duidelijk zien dat Europa nog niet die gemeenschappelijke visie kan opbrengen. Wil men een gelijkwaardig deelgenootschap, dan zullen de partijen er moeten zijn. Amerika te ener zijde, een gespleten Europa aan de andere kant, is voor de Amerikanen om begrijpelijke redenen niet aanlokkelijk.

Acht jaar E.E.G.

Industriële ontwikkeling.

Nu acht jaren zijn verstreken van de termijn, waarbinnen de totstandbrenging van de gemeenschappelijke markt door het Verdrag van Rome wordt beoogd, is het verantwoord een cijfermatig beeld te geven van de ontwikkeling van de E.E.G. De geleidelijke afschaffing van

de douanerechten en het wegvallen van de contingenten hebben via een aanhoudend hoog investeringspeil en intensivering van het handelsverkeer in belangrijke mate bijgedragen tot een versnelde economische groei van de Gemeenschap. Het is geen toeval, maar wel degelijk het resultaat van deze ontwikkeling, dat het tempo van de economische groei in de E.E.G.-landen, de economische groei van andere westerse industriestaten, bijv. de Verenigde Staten, heeft overtroffen.

Tabel 1 toont de dynamische ontwikkeling van het bruto nationaal produkt in de E.E.G., alsmede in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië.

TABEL 1.

*Ontwikkeling van het bruto nationaal produkt
1958 — 1963*
(prijzen van 1958) a)

	Gemiddelde jaarlijkse toename b.n.p. in pCt.	Totale toename b.n.p. in pCt.
Italië	6,7	38
Bondsrepubliek	6,1	35
Frankrijk	5,2	29
Nederland	4,8	26
België	3,4	18
Luxemburg	—	—
Totaal E.E.G.	5,6	31 b)
Verenigde Staten	4,2	23 b)
Groot-Brittannië	3,4	18 b)

a) Bronnen: Officiële nationale statistieken.

b) De voorlopige cijfers voor 1958-1964 bevestigen deze ontwikkeling: E.E.G. 38 pCt.; Groot-Brittannië 25 pCt..

De economische dynamiek wordt ook aangetoond door de ontwikkeling van de industriële produktie en met name door het groeitempo daarvan. Tabel 2 geeft daarvan een beeld; hierin zijn wederom ter vergelijking de cijfers van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië opgenomen.

TABEL 2.

*Indexcijfers van de ontwikkeling der
industriële produktie 1958 — 1964*
(1958 = 100) a)

	1960	1962	1964
Italië	129	159	174
Bondsrepubliek	122	134	152
Frankrijk b)	111	123	140
Nederland	124	137	158
België	113	127	145
Luxemburg	114	112	124
Totaal E.E.G.	119	135	151
Verenigde Staten	117	128	143
Groot-Brittannië	113	114	128

a) Bron: Algemeen Statistisch Bulletin van de Europese Gemeenschappen, no. 7-8/1965, biz. 31. Zonder bouwnijverheid, voedings- en genotmiddelenindustrie.

b) Onafhankelijk van de maandelijkse indexcijfers berekende jaarindex.

Uit deze statistiek blijkt, dat de industriële expansie in de Gemeenschap zich in de betrokken periode sneller heeft voltrokken dan in de Verenigde Staten. Van de afzonderlijke landen zijn alleen Frankrijk en Luxemburg bij het groeitempo van de Verenigde Staten achtergebleven. Frankrijk echter ontwikkelde zijn totale industriële produktie toch aanzienlijk sneller dan Groot-Brittannië. Dit beeld van de overall-situatie wordt evenwel in niet onbelangrijke mate genuanceerd, wanneer daar-

naast een indruk wordt gegeven van de produktie-ontwikkeling in enkele zgn. groei-industrieën. Als voorbeeld moge de volgende statistiek (tabel 3) gelden:

TABEL 3.

*Indexcijfers van de ontwikkeling van de produktie
in de metaalverwerkende industrie 1958 — 1964*
(1958 = 100) a)

	1962	1964
Italië	163	165
Bondsrepubliek	139	153
Frankrijk	124	138
Nederland	144	158
België	137	(158)
Luxemburg	95	87
Totaal E.E.G.	138	151
Verenigde Staten	134	152
Groot-Brittannië	115	127

a) Bron: Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen.

In de metaalverwerkende industrie wijzigt zich het beeld in die zin, dat de E.E.G. de laatste twee jaar iets ten achter blijft bij de ontwikkeling van de Verenigde Staten. Het groeitempo van Frankrijk ligt opnieuw beneden dat van het totaal van de E.E.G., maar boven dat van Groot-Brittannië.

Beziet men daarnaast de produktie-ontwikkeling in de chemische industrie, eveneens een belangrijke groei-industrie, dan moet daar een iets andere cijferopstelling worden gevolgd in verband met het ontbreken van de Benelux-gegevens, waardoor bovendien het totaalcijfer voor de E.E.G. niet kan worden berekend. Toch is onderstaande tabel (4) instructief:

TABEL 4.

*Indexcijfers van de ontwikkeling van de produktie
in de chemische industrie 1958 — 1964*
(1958 = 100) a)

	1962	1964
Italië	192	227
Bondsrepubliek	148	182
Frankrijk	146	176
Verenigde Staten	142	179
Groot-Brittannië	130	166

a) Bron: Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen.

Ofschoon Frankrijk hier wederom zwakker naar voren komt dan de grootste twee van zijn E.E.G.-partners, kan het de vergelijking met de Verenigde Staten redelijk doorstaan, terwijl de voorsprong op Engeland opnieuw duidelijk blijkt.

Sociale vooruitgang.

Een aanmerkelijke sociale vooruitgang ging met deze ontwikkeling in de E.E.G. gepaard. De loonsom per hoofd van de bevolking in de Gemeenschap nam tussen 1958 en 1964 met ca. 55 pCt. toe, terwijl de verbruikersprijzen daarentegen met gemiddeld 16 pCt. stegen. Daarnaast heeft de E.E.G. de Europese consument andere voordelen gebracht, welke voor een deel voortvloeien uit de wijziging, welke zich, gestimuleerd door de Euromarkt, in het industriële produktiepatroon heeft voltrokken. Het ondernemen binnen de E.E.G. heeft een schaalvergroting ondergaan, welke op vrijwel ieder terrein van de sociaal-economische werkelijkheid tot uiting is gekomen.

Ontwikkeling van de handel.

Een ander facet van de groei van de E.E.G. vormt de spectaculaire ontwikkeling van de handel tussen de E.E.G.-landen. Van 1958 tot 1964 is het goederenverkeer binnen de Gemeenschap met 168 pCt. gestegen. De wereldhandel (zonder de interne E.E.G.-handel) nam in dezelfde periode toe met ca. 50 pCt. In 1964 bedroeg het aandeel van de interne E.E.G.-handel in de totale buitenlandse handel van de lid-staten ongeveer 42 pCt., terwijl in 1958 dat gedeelte nog 30 pCt. beliep. De voortschrijdende integratie op economisch terrein komt daarin zeer duidelijk tot uiting. Deze heeft zich echter niet voltrokken ten koste van de handel met derde landen. De invoer uit niet-E.E.G.-landen steeg tussen 1958 en 1964 met rond 66 pCt. en kwam op een peil, dat de invoer van de Verenigde Staten overtrof. De uitvoer van de E.E.G. naar derde landen is in een enigszins lager tempo gestegen, maar toch nog altijd met omstreeks 52 pCt. Tabel 5 geeft in grote trekken een beeld van de ontwikkeling der buitenlandse handel tussen 1958 en 1964:

TABEL 5.

De ontwikkeling van de buitenlandse handel 1958 — 1964

	Absoluut (in \$ mrd.)				Index (1958 = 100)	
	Invoer		Uitvoer		Invoer 1964	Uitvoer 1964
	1958	1964	1958	1964		
E.E.G. totaal extern	16,2	26,8	15,9	24,2	166	152
waarvan:						
Bondsrepubliek	5,5	9,5	6,4	10,3	173	161
Frankrijk	4,4	6,3	4,0	5,5	143	137
Italië	2,5	4,8	1,9	3,7	192	195
B.L.E.U.	1,7	2,8	1,7	2,1	165	124
Nederland	2,1	3,4	1,9	2,6	162	136
E.E.G. totaal intern a)	6,8	18,0	6,9	18,4	268	268
waarvan:						
Bondsrepubliek	1,9	5,1	2,3	5,9	268	268
Frankrijk	1,2	3,7	1,1	3,5	308	318
Italië	0,7	2,4	0,6	2,3	343	383
B.L.E.U.	1,5	3,2	1,4	3,5	213	250
Nederland	1,5	3,6	1,3	3,2	240	246
Groot-Brittannië	18,8	24,6	16,1	24,0	160	149
Verenigde Staten	13,2	16,2	17,8	26,1	141	147
Sowjet-Unie	4,4	6,5	4,3	7,7	175	179
Wereld b)	94,5	117,8	88,9	132,7	149	147

a) Afwijkingen tussen de totalen van interne E.E.G.-invoer en -uitvoer zijn een gevolg van de verschillen in statistische methode.

b) Zonder interne E.E.G.-handel en het Oostelijk blok.

Uit deze tabel is duidelijk te zien, welke grote betekenis de E.E.G. als vooraanstaande handelsmogelijkheid in de wereld heeft. Verder toont zij aan,

dat de integratie een krachtige stimulans vormt voor het onderling handelsverkeer van de E.E.G.-landen. Als gevolg van deze ontwikkeling heeft de Gemeenschap — gezien de totale handelsvolumina — thans reeds de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voorbijgestreefd.

De E.E.G. als economische wereldmarkt.

Tabel 6 verschaft een overzicht van de positie, welke de E.E.G. en de E.E.G.-partners afzonderlijk thans innemen temidden van de industriële wereldmachten.

TABEL 6.

Bruto nationaal produkt in 1963 (tegen marktprijzen) a)

	Bruto nationaal produkt			
	In \$ mrd.	In pCt. van totaal E.E.G.	In pCt. van totaal E.E.G. zonder Frankrijk	In pCt. van totaal Ver. Staten
Bondsrepubliek	94	38	56	16
Frankrijk	76	32	—	14
Italië	45	18	26	8
B.L.E.U.	15	6	9	2
Nederland	15	6	9	2
Totaal E.E.G.	245	100	100	42
Groot-Brittannië	82 b)	33	49	14
E.V.A.	134 c)	54	80	23
Verenigde Staten	585	236	347	100
Sowjet-Unie	196 d)	79	116	33

a) Bronnen: Officiële nationale statistieken. Omrekening: tegen officiële wisselkoers.

b) Berekend op basis van een jaarlijks groeipercentage van + 3,4.

c) Berekend op basis van een jaarlijks groeipercentage van + 6.

d) De Russische berekeningsmethode is niet precies bekend (in prijzen van 1960); berekend op basis van een groeipercentage.

Uit de tweede kolom van deze tabel blijkt, dat de Gemeenschap op de ranglijst van de economische mogelijkheden op de tweede plaats komt, ver achter de Verenigde Staten. De waarde van het bruto nationaal produkt der Sowjet-Unie, die op de derde plaats staat, ligt daarentegen slechts op ca. 80 pCt. van die van de E.E.G., terwijl de E.V.A. niet meer dan ruim de helft hiervan haalt.

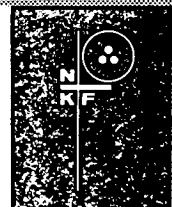
Economische positie E.E.G. zonder Frankrijk.

In de derde kolom van tabel 6 is uitgegaan van het theoretische geval, dat de laatste maanden veler verbeelding heeft beziggehouden, nl. wanneer Frankrijk zich buiten de E.E.G. zou plaatsen. Een aantal opvallende aspecten presenteren zich. In de eerste plaats blijkt, hoe zeer verzwakt de E.E.G. tevoorschijn komt. Naar buiten manifesteert zich dit in een vergroting van de achterstand op de Verenigde Staten: deze zijn (op basis van het bruto nationaal produkt) ruwweg twee en een

(I. M.)

Kabels met papier- en met plasticisolatie voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie. Kabelgarnituren, koperdraad en koperkabel, staaldraad en bandstaal

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEKEN • DELFT

half maal zo groot als een E.E.G. met Frankrijk, 3½ maal zo groot als een E.E.G. zonder Frankrijk. Het economisch potentieel van de Sowjet-Unie zou dat van een aldus gekortwiekte E.E.G. ruimschoots voorbijstreven. Intern zijn de gevolgen zo mogelijk nog ernstiger. Door het uitreden van Frankrijk zou een bruto nationaal produkt van \$ 76 mrd. of bijna éénderde van dat van de totale E.E.G. aan de Gemeenschap komen te ontvallen. Het aantal consumenten in een E.E.G. „à cinq” zou afnemen met 26 pCt. De totale oppervlakte zou bijna 50 pCt. kleiner worden, hetgeen een gemeenschappelijke landbouwpolitiek zo niet illusoir dan toch zonder reële betekenis zou doen worden. Een verwrongen situatie zou voorts ontstaan, omdat men in de zes lid-staten vanaf 1957 zijn investeringen heeft afgestemd op het nieuwe grote kader. De Europese ondernemer heeft sinds de inwerkingtreding van de Verdragen van Rome en Parijs in nieuwe grootheden gedacht en zijn investeringsbeleid ingesteld op de verruimde toekomstmogelijkheden, welke een omwenteling in het industriële patroon deden voorzien. Het wegvallen van Frankrijk zou aan dit beleid niet alleen achteraf alle zin ontnemen, maar ook tot een zodanige schaalverkleining leiden, dat niet te overziene distories zouden optreden in de Europese economische situatie. Bovendien blijkt uit de derde kolom van tabel 6 op frappante wijze, welk een sterk overheersende positie West-Duitsland zou gaan innemen temidden van de overgebleven „Vijf”. Van een harmonische structuur zal geen sprake meer kunnen zijn. Ter illustratie moge een beeld uit de auto-industrie dienen:

TABEL 7.

*Gemiddelde maandproduktie personen- en bestelauto's
1964*

	absoluut	in pCt. van totaal E.E.G.	in pCt. van totaal E.E.G. zonder Frankrijk	in pCt. van totaal Ver. Staten
Bondsrepubliek	220.849	52	71	35
Frankrijk	115.859	27	—	18
Italië	85.744	20	28	13
Nederland	2.479	1	1	—
Totaal E.E.G.	424.931	100	100	66
Groot-Brittannië ..	155.637	37	50	24
Verenigde Staten ...	646.000	152	209	100
Sowjet-Unie	15.417	4	5	2

Economische positie van Frankrijk alleen.

In de tweede plaats wordt mede uit bovenstaand cijfermateriaal duidelijk, dat Frankrijk, indien geïsoleerd, een weinig benijdenswaardig bestaan zal gaan leiden. De nadelen aan zulk een stap verbonden zijn legio. Sedert 1958 steeg Frankrijks agrarische export naar de overige E.E.G.-landen met 253 pCt., naar derde landen met 52 pCt. Het financieel voordeel, dat Frankrijk ontleent aan de Europese landbouwfinanciering, is voor 1964-1965 becijferd op \$ 60,5 mln. Het wegvallen van deze steun en de inkrumping van de afzetmogelijkheden zouden grote financiële en economische problemen oproepen. Een gelijke situatie doet zich voor op het gebied van de steunverlening, zowel op het gebied van de agrarische structuurhervorming, als op dat van sociaal-economische hulpprojecten en de overzeese geassocieerde gebieden (E.A.M.A.-landen). De ontwikkelingslanden van

de vroegere Franse Unie ontvingen tot dusverre \$ 511 mln. uit het Europees Fonds voor Overzeese Ontwikkeling; in totaal keerde dit Fonds \$ 581 mln. uit. Het Europees Sociaal Fonds verstrekte aan Frankrijk (tot ultimo 1960) \$ 7,5 mln., waarmee 67.200 arbeiders konden worden herschoold en tewerkgesteld. Elf regionale projecten konden worden opgezet met investeringssteun van de Europese Bank voor Investerings, waar Frankrijk thans in totaal \$ 71 mln. aan leningen heeft lopen. Ervan uitgaande, dat Frankrijk zou zijn genoodzaakt deze inspanningen voor eigen rekening te nemen, kan men de consequenties schatten op een totale last voor de Franse Schatkist van meerdere miljarden franks. Daarnaast zou het bestrijden van de nadelen, verbonden aan het wegvallen van de vrije E.E.G.-markt, van de Franse economie aanzienlijke offers vergen.

Al deze nadelen, gevoegd bij de schadelijke gevolgen van een geïsoleerd staan van een toch altijd relatief klein land tegenover de economische wereldmachten, rechtvaardigen de conclusie, dat geen reële mogelijkheden voor Frankrijk aanwezig lijken zich op langere termijn economisch in een afgezonderde positie te handhaven en tevens de vele gekoesterde ambities (bijv. die op nucleair terrein) te verwezenlijken. Naar mag worden verwacht, zal de realiteit in dit opzicht sterker blijken dan de leer van het huidige Franse staatshoofd.

De verwachting is wel uitgesproken, dat Franse presiegroepen intern de eenzelve koers van hun regering zullen bijsturen in meer communautaire richting. Alhoewel hierover weinig duidelijkheid is te verkrijgen, lijkt dit voor de agrarische sector vooralsnog waarschijnlijker dan voor de industrie, welke zich niet al te onbehaaglijk voelt bij een zeker protectionisme, ofschoon niet mag worden vergeten, dat de Franse economie reeds in belangrijke mate is opengegaan. Het grote aantal buitenlandse investeringen, dat ook hier heeft plaatsgevonden, is één van de bewijzen van de voortgaande oriëntering van Frankrijk op de Euromarkt.

Wij hebben dus geconstateerd, dat een Gemeenschap van de „Vijf” op de duur niet kan werken. Zij betekent namelijk een economisch en politiek onevenwichtige structuur. Zeker, het Verdrag kan worden uitgevoerd, maar het is op lange termijn geen levensvatbare zaak. Het is aan de andere kant ook moeilijk voorstelbaar, dat Frankrijk zich blijvend zou isoleren in Europa. Om dit laatste hebben de „Vijf” ook niet gevraagd. Het terugtreden van Frankrijk is voor de „Vijf” politiek en economisch ongewenst. Dit mag echter niet tot gevolg hebben, dat de „Vijf” zich daarom maar zouden richten naar de verlangens van dat land en hun verleden zouden verloochenen.

De „Vijf” met Engeland.

De vraag rijst dan, of door de „Vijf” op korte termijn zou moeten worden gestreefd naar een toetreding van Engeland, hetgeen met zich zal brengen een gelijktijdige toetreding van Denemarken en Noorwegen. Hieronder volgt een summier vergelijkend overzicht op enkele punten, uitgaande van bovenstaande gedachte.

Het kader van dit artikel zou verre worden overschreden, indien ik dit punt nader zou analyseren; ik volsta daarom met een enkel cijfer, waaruit blijkt dat op het eerste gezicht de substitutie van Frankrijk door Engeland mogelijk is. Dit land met zijn mondiaal gericht interesse en belangen zou een aanwinst kunnen

TABEL 8.

Sleutelcijfers van enkele landen

	Frankrijk	Engeland	Engeland, Noorwegen en Denemarken tezamen	Jaar
Oppervlakte (in 1.000 km ²) ..	551	244	611	1963
Bevolking (in mln.)	47,8	53,6	61,8	1963
Beroepsbevolking (in mln.) ..	19,2	25	28,5	1963
Bruto nationaal produkt (in \$ mrd.)	72,7	80,2	92,9	1962
Graanproductie (in mln. ton)	23,6	10,9	16,2	1961/63 gemidd.
Energieverbruik (in mln. ton SKE)	121,8	264,9	291,5	1962
Energieproductie (in mln. ton SKE)	68,2	201,8	207,6	1962
Saldo handelsbalans (in \$ mln.)	-643	-1.642	-2.640	1963

betekenen voor een meer open structuur van de E.E.G. en in dat opzicht wellicht een wezenlijker bijdrage kunnen leveren dan Frankrijk. In wat voor een situatie komt men dan echter te verkeren?

In de eerste plaats, zou een werkelijk bovenationale samenwerking met Engeland en Scandinavië te realiseren zijn, zonder Frankrijk wel te verstaan? Of zou dit in feite betekenen een meer veredelde vorm van intergouvernementele samenwerking, daar het toch moeilijk aanneemlijk lijkt thans aan Engelse zijde een toezegging te verkrijgen voor enig federatief en confederatief perspectief? In deze laatste zin is onlangs ook niet door onofficiële Engelse woordvoerders gesproken. Daarvoor is men aan gene zijde ook te voorzichtig en te reëel. De moeilijkheden ener bovenstatelijke samenwerking op economisch gebied zijn al groot genoeg. Vergeten wij niet, dat nog lang niet alle vraagstukken op het gebied van de landbouw en het gemeenschappelijke industriebeleid ten tijde van de onderhandelingen tussen de E.E.G. en Engeland waren opgelost. Daarbij komen de nog steeds bestaande onzekerheden t.a.v. het beleid voor de ontwikkelingslanden, zowel binnen als buiten het Gemeenebest. Zijn bijv. preferenties buiten het huidige G.A.T.T.-regime toelaatbaar? Hoe past in dit alles de Gemeenebestproblematiek i.v.m. de verschillende staatsrechtelijke verhoudingen en moeilijkheden van de lid-staten in deze samenwerking?

Men begrijpe mij niet verkeerd. Ik ben een groot voorstander ener verbreding van de basis van de „Zes”. Engeland en andere Europese landen behoren t.z.t. deel uit te maken van het nieuwe Europa, zoals dit in de Verdragen van Rome en Parijs een eerste neerslag heeft gekregen. Een andere vraag is of het thans, in de crisissituatie van vandaag, wenselijk zou zijn een actie van „de „Vijf” te ondernemen voor een verbreding van de Gemeenschap en dat zonder Frankrijk. Naar mijn vaste overtuiging dient het antwoord op deze vraag ontkennend te luiden. Anders oordeelt de N.R.C., o.m. in haar hoofdartikel „Haast geboden” van 23 oktober jl., hierover. Theoretisch is een dergelijke constructie, voornamelijk economisch gezien, misschien wel te verdedigen, maar persoonlijk acht ik deze politiek hoogst

ongewenst en voor de „Vijf” gevaarlijk, zelfs indien Engeland hierom op korte termijn zou vragen. Moeten wij ons misschien in deze hachelijke situatie tot Engeland wenden om te vragen ons een handje te helpen? Zijn wij dan de geschiedenis vergeten en tegen welke prijs zouden wij dan — nu — aan Engeland worden uitgeleverd? Neen, politiek gezien zou dit naar mijn mening hoogst onverstandig zijn.

Andere alternatieve oplossingen.

Evenzeer meen ik afwijzend te moeten staan t.a.v. de zgn. „bridge-building” tussen E.E.G. en E.V.A. Was deze al onaanvaardbaar op een moment, dat Frankrijk zich nog, althans naar buiten, positief opstelde tegenover de E.E.G. — immers het gaat hier om twee totaal verschillende vormen van samenwerking, die zich nimmer in een compromisoplossing laten verbinden — a fortiori is „bridge-building” tussen de „Vijf” en de E.V.A. op dit moment een verwerpelijke zaak. Het lijkt mij niet waarschijnlijk, dat Nederland een dergelijke ontwikkeling zal voorstaan. Interessant is, dat zelfs in de kringen van de E.V.A.-partners heel verschillend over deze zaak wordt gedacht (bijeenkomst Raad van Ministers te Kopenhagen in oktober jl.).

Een andere zaak is, indien men aan de kant van de E.V.A. bepaalde activiteiten zou ontplooiën, welke, in het eigen beleid, een oriëntering inhouden op de E.E.G. Gedacht kan bijv. worden aan het wijzigen van een vrijhandelszone in een douane-unie met tegelijkertijd het zetten van enige stappen op de weg naar een gemeenschappelijk economisch beleid. In dezelfde geest heeft Prof. Zijlstra zich onlangs uitgelaten op het Congres van de Europese Beweging te Cannes.

Bij wijze van alternatief is ook wel gesproken over een ombuiging van het gezamenlijk streven van de „Zes” naar een beperkte actie, bijv. een douane-unie. Tegen deze weg bestaan m.i. overwegende bezwaren. Een zuivere douane-unie heeft geen inhoud, zonder dat een minimum aan gemeenschappelijk beleid wordt overeengekomen. Dit blijkt duidelijk zowel bij de landbouw (bijv. bij de prijspolitiek en de handelspolitiek), als bij de industrie (bijv. ten aanzien van het subsidie- en fiscale beleid).

De ervaringen in de E.V.A. tonen aan, dat een gebrek aan gemeenschappelijk beleid, zelfs op het niveau van een vrijhandelsassociatie, reeds tot ernstige moeilijkheden kan leiden. Men denke in dit verband aan de autonome verhoging van de invoerrechten door Engeland in het begin van dit jaar. Ook de ervaringen met de Benelux zijn uitermate teleurstellend. Als economische unie is de Benelux niet alleen niet van de grond gekomen, de douane-unie werd zelfs geen succes, ook al is het handelsverkeer vrij. Voor dit laatste is echter geen douane-unie nodig. Met een douane-unie zou Frankrijk misschien wel geholpen zijn, omdat dit land dan in een vrij verkeer zijn gang zou kunnen gaan. Dit zou echter chaotische gevolgen kunnen hebben en voor

(I.M.)

DE VRIES ROBBÉ & Co. N.V.

Nederland een gevaarlijke zaak zijn. Het is goed zich te realiseren, dat de douane-unie niet meer past bij de moderne ontwikkeling van samenwerking tussen de staten.

In het algemeen kan worden gesteld, dat het niet totstandkomen van een gemeenschappelijk energie- en transportbeleid, het uitblijven van een communautaire handelspolitiek en een gemeenschappelijk conjunctuur- en monetair beleid, alsmede het niet totstandbrengen van een gemeenschappelijk industrialisatiebeleid en van een sociale harmonisatie, de afzonderlijke lid-staten zouden nopen tot het nemen van unilaterale maatregelen, welke desintegrerend zouden werken. Een douane-unie leidt gemakkelijk tot marktontwrichting. Zij kan voor de „Zes” dan ook niet als een reële propositie gelden.

Vooraf door degenen, die de huidige crisis vanuit een strikt juridisch oogpunt benaderen, is geweest op de mogelijkheid het Verdrag „à cinq” uit te voeren. In het voorgaande is dit geval reeds gedeeltelijk besproken. Inderdaad is deze gedachte voor een korte periode uitvoerbaar, maar op lange termijn komt men voor tal van moeilijkheden te staan. Het bezwaar is primair niet, dat zulk een E.E.G. van grootste handelspartner ter wereld zou terugvallen naar een meer ondergeschikte positie. Veel zwaarder weegt het feit, dat West-Duitsland in die combinatie een overheersende rol zou gaan spelen, hetgeen o.m. in politiek opzicht niet gewenst is. Wie het Europa van de „Zes” reeds een te beperkte conceptie achtte, zal bij een samengaan van de „Vijf” nauwelijks nog van een Europese integratie kunnen spreken. Voorts zou in deze gedachtengang de supranationaliteit gevaarlijk kunnen worden. Deze heeft immers vooral dan betekenis, indien van nature een zeker evenwicht kan worden gevonden tussen de partnerlanden afzonderlijk of in vereniging. Bij gebreke daarvan dreigt de supranationale vlag in feite die van de overheersende partner te worden. Voor West-Duitsland zal een dergelijke constructie dan ook niet aantrekkelijk zijn, want deze werkt als een boemerang.

Conclusies.

Na de voorgaande beschouwingen zal het duidelijk zijn, dat naar mijn mening de oplossing van de huidige crisissituatie allereerst dient te worden beproefd in het huidige bestel van de E.E.G. De „Vijf” zullen een gemeenschappelijke gedragslijn moeten vaststellen en er daarbij van moeten uitgaan, dat Frankrijk niet alleen niet uittreedt, maar binnen niet te lange tijd weer volledig zal meedoen. Verheugend is, dat deze lijn is gevolgd in het eerste samentreffen in de Raad van Ministers op 25 en 26 oktober jl. te Brussel.

Wat moet deze gemeenschappelijke gedragslijn kunnen inhouden? Dit is een zeer moeilijk te beantwoorden vraag. Waar vinden de „Vijf” elkaar op zodanige wijze, dat er enig perspectief bestaat Frankrijk t.z.t. mee te krijgen — of buiten Frankrijk om een reële gemeenschappelijke politiek te blijven voeren — zonder dat de „Vijf” het minimum, waaraan zij niet willen torren, prijsgeven? Het beleid van de „Vijf” zal zodanig moeten zijn, dat aan Frankrijk alle kans blijft geboden op basis van wederkerigheid van rechten en verplichtingen, zoals in de Verdragen verankerd, mee te doen. Ten slotte is Frankrijk hiertoe verplicht en betekent het slechts het honoreren van aangegane verplichtingen. In deze gehele materie kan slechts de „harde” lijn gelden:

concessies zijn daarbij steeds mogelijk, maar een en ander mag niet ten principale de structuur van de Verdragen aantasten, d.w.z. in de zin van een minder bovennationale positie van de Commissie en het blijvend uitstellen van meerderheidsbesluiten in de Raad van Ministers. Bovendien zal, wil men t.z.t. met de integratie verder komen, een versterking van de democratische structuur van de gemeenschap dienen te worden bereikt. Dit perspectief moet vastliggen. De wijze, waarop een en ander is te verwezenlijken, is een punt van onderhandelen. Temporiseren en het toepassen van ont-snappingsclausules, mits niet in strijd met de Verdragen van Parijs en Rome, mogen te allen tijde in een ge-eigende vorm worden toegepast. Geen beleid lijkt mij te verdedigen, dat interpretaties zou aanvaarden in strijd met de letter en de geest van de Verdragen. Wel mag men een toepassing van de Verdragen voorstaan, welke het tempo t.a.v. de verwezenlijking van bepaalde punten zou verschuiven in afwijking van aanvankelijk verdedigde inzichten. Dit is een kwestie van overleg en raakt niet de structuur van het Verdrag.

Een enkel voorbeeld moge dit verduidelijken. Indien de verwezenlijking van het totale gemeenschappelijke landbouwbeleid iets meer naar de achtergrond zou worden geschoven, d.w.z. naar het einde van de overgangsperiode, of, indien de regeling van de kwestie van de eigen middelen van de Gemeenschap niet per 1 juli 1967 een aanvang zou nemen, maar ook eerst aan het einde van de overgangsperiode, is daartegen geen principieel bezwaar in te brengen. Ten nauwste is daaraan gekoppeld het op zichzelf reeds beperkte voorstel t.a.v. de versterking van de democratische controle van het Europese Parlement, zoals door dit Parlement, de „Bundestag” en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal is bepleit. De stelling in de motie van de Tweede Kamer t.a.v. dit punt was, dat bij het creëren van eigen middelen van de E.E.G. een wijziging van de begrotingsprocedure tot stand moest komen met het oog op een effectieve parlementaire medezeggenschap en controle. Welnu, wordt het tijdstip van de eigen middelen verschoven, dan kan op dit stuk de democratische controle ook worden uitgesteld. Men mag dit betreuren, maar het raakt de zaak niet principieel. Wel blijft dan nog de vraag aan de orde of, en zo ja op welk tijdstip, een begin zou kunnen worden gemaakt met het verlenen van legislatieve bevoegdheid, hoe bescheiden ook, aan het Europese Parlement. Met betrekking tot de Europese landbouwproblematiek, maar ook elders, blijft hier een probleem bestaan, dat dringend om oplossing vraagt. Op dit stuk blijft de motie van de Tweede Kamer stellig haar betekenis behouden.

Samenvattend zou ik willen stellen:

1. Het doel ener Europese politiek dient te zijn de eenwording van Europa op federatieve grondslag. Versterking en uitbouw van de bestaande Europese gemeenschappen dient geleidelijk plaats te vinden in de overtuiging, dat de bovennationale samenwerking de aangewezen weg is om een wezenlijke integratie te bereiken, zowel politiek, economisch, sociaal als cultureel.
2. De uitvoering van de Verdragen van Rome en Parijs moet voortgaan. Nu Frankrijk zich hiervan lijkt te distantiëren, dienen de „Vijf”, voorlopig, gezamenlijk de Verdragen toe te passen.
3. De „Vijf” dienen een gemeenschappelijke gedrags-

lijn vast te stellen. Een eerste stap daartoe is op gelukkige wijze op 26 oktober jl. gezet blijkens het gemeenschappelijk communiqué van de Ministerraad van de E.E.G. De houding van de „Vijf” moet primair zijn gericht op het wederom doen functioneren van de Gemeenschappen met Frankrijk.

4. Temporiserings- en toepassing van ontsnappingsclausules zijn geoorloofd, mits niet in strijd met de Verdragen. Zij kunnen een heilzame invloed hebben om, gezien de huidige omstandigheden, een zekere rust te brengen in het integratieproces.

5. Met kracht dient te worden ontraden op korte termijn (bijv. binnen één jaar) initiatieven te ontwikkelen, welke beogen de „Vijf” met andere Europese landen een bovennationale samenwerking te doen aangaan. Eerst moet orde op zaken binnen de Gemeenschap worden gesteld. Een onderstreping van het isolement van Frankrijk buiten de „Zes” is op dit moment politiek niet gewenst.

6. Indien Frankrijk zich blijvend afzijdig houdt van de op grond van de Verdragen van Rome en Parijs in gang gezette integratie, dienen na een zeker tijdsverloop nieuwe partners voor een samenwerking in Europa, op dezelfde grondslagen als in hier bedoelde Verdragen verankerd, te worden gevonden.

7. Een analyse van de cijfers met betrekking tot de economische positie van de lid-staten in vergelijking met die van enkele andere landen leert ons drie dingen:

a) de gemeenschap van de „Vijf” is geen levensvatbare zaak, noch politiek, noch economisch;

b) het isolement van Frankrijk levert voor dit land op de duur onoverkomelijke moeilijkheden op, zowel politiek als economisch;

c) nieuwe vormen van samenwerking in de westerse wereld vragen aan de zijde van Europa een krachtige opbouw op bovennationale basis, waarbij meer landen dienen te worden betrokken dan de huidige „Zes”.

SENATOR

Gulden Eeuw

18, 20, 29, 33, 37 en 42 ct!

aanstekelijk lekker!

(I. M.)

8. Een samenwerking in Atlantisch verband op basis van een kwalitatief gelijkwaardig deelgenootschap is voor Amerika en Europa slechts zinvol, mits aan twee voorwaarden wordt voldaan:

a) Europa zal zich in breder verband op dezelfde als in de Verdragen van Rome en Parijs vervatte grondslagen, dienen te organiseren en eensgezind moeten zijn met betrekking tot de hoofdpunten van het interne en externe beleid.

b) Amerika zal belangrijke wijzigingen moeten aanbrengen in zijn beleid op politiek, militair en economisch terrein.

's-Gravenhage.

Mr. P. A. BLAISSE.

Leeft met Uw tijd mee! Leest „E.-S.B.”!

Het werkgeversrapport „Wegen naar bezitsvorming” ontkent het bestaan van substantiële overwinst. Uit dien hoofde wordt de vermogensaanwasdeling te licht bevonden. Zij wordt echter tevens te zwaar bevonden. Deze tweeslachtigheid is een fundamentele zwakte van het rapport. De vakbeweging beschouwt vermogensaanwasdeling als een vorm van gelijkberechtiging. Hiervoor substitueert het rapport echter het deelgenootschap, daarmede de vakbeweging naar een ander loket — waar zij al staat — verwijzend. De consequenties van het in het werkgeversrapport gegeven alternatief voor vermogensaanwasdeling: uitbouw van de bestaande bezitsvormingsmaatregelen in relatie tot de winstdeling, kunnen voor de ondernemingen ongunstiger zijn. Alles overwegende, zou de vakbeweging misschien nog eens tot de conclusie moeten komen dat zij in de vermogensaanwasdeling te sterk met de belangen van de intern financierende ondernemingen en nog te weinig met het eigen inzicht van die ondernemingen rekening heeft gehouden.

De vermogensaanwasdeling te licht of te zwaar bevonden?

Het rapport van een commissie van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbonden: „Wegen naar bezitsvorming” mag worden gezien als een belangrijke bijdrage tot een opheldering van de vraagstukken die door de vakbeweging met de vermogensaanwasdeling aan de orde zijn gesteld. De vermogensaanwasdeling (VAD) is door de Raad duidelijk serieus genomen. De VAD wortelt immers in een aantal vraagstukken van maatschappelijke orde, die om een intense discussie vragen. Zou de hele discussie alleen maar uitlopen op meer inzicht in die problemen en meer overeenstemming, dan is daarmede al veel gewonnen.

De vakbeweging als spanningsmeter.

Wat allereerst opvalt, is dat er enkele gedachtengangen in het rapport voorkomen, die indicatief zijn voor de visie op de vakbeweging en haar rol in de maatschappij van vandaag. Het komt mij voor dat er enige miskenning van, althans onduidelijkheid over, haar rol achter schuilt. Een onduidelijkheid die ook in het rapport van de Commissie-Verdam schijnt mee te spelen.

Er wordt bijv. gesteld dat de VAD niet leeft in de gedachten en behoeften van ons volk. Voorts ook dat sparen uit lopend inkomen waarschijnlijk het beste aansluit bij datgene wat onder tal van werknemers leeft. Men beroept zich op het verlangen van de werknemers, zelf te kunnen beslissen of zij al of niet zullen sparen. Het zou zeggenschap en keuzemogelijkheden moeten worden gelaten. Het uiteindelijk resultaat wordt door de werknemers hoger gewaardeerd naarmate zij het zelf hebben helpen opbouwen.

Met een én ander twijfelt men duidelijk aan de waarnemingen van de vakbeweging. Die twijfel strekt zich ook uit tot de door de vakbeweging beweerde vermogensongelijkheid, die overdreven zou worden. De vraag rijst dus of de vakbeweging de problemen bij wijze van functie-opvulling zelf maar scheidt en daarmede onrust zaait of dat die problemen inderdaad bestaan. Voor een antwoord hierop zou men mede een onderscheid moeten maken tussen de oppervlaktebewegingen in de maatschappij, die overigens heel heftig kunnen zijn, en de maatschappelijke onderstroom. Nu komt het mij inderdaad voor dat in die onderstroom de onderneming als zodanig in haar huidige gestalte spanningen en onbehagen oproept. Het is mede de taak van de vakbeweging de onderstroom nauwlettend te volgen, het nog

veelal ongedifferentieerde onbehagen vorm te geven, de spanning te expliciteren en te trachten tot oplossingen te komen.

Of de VAD zal bijdragen tot een oplossing, is nog een andere zaak dan de vraag of die spanning er is. Uit de geciteerde uitspraken blijkt ook dat men wezenlijk langs de vakbeweging heen praat. Zo gaat het binnen de gedachtengang van de vakcentralen niet om de keuze tussen sparen en niet-sparen, maar om die tussen medebezit van industrieel kapitaal of niets. De VAD is gebouwd op de stelling dat er alleen al op grond van macro-economische doelmatigheidsoverwegingen (zie slot van dit artikel) geen alternatief is. En die stelling berust dan weer mede daarop dat er overwinst bestaat, deze overwinst ten dele teruggeploegd wordt en voorts direct of indirect, nu of later aan de aandeelhouders in belangrijke mate ten goede komt.

Is er overwinst?

Het werkgeversrapport ontkent het bestaan van substantiële overwinst. Dat wordt met berekeningen gestaafd. Men zou kunnen stellen dat deze ontkenning de kern van het rapport is, waaruit vele andere stellingen, ook de vorengemelde, beter begrijpbaar worden. Bij gebrek aan overwinst zou de werknemer ook nauwelijks profijt van de VAD hebben, zodat de VAD te licht bevonden is. Echter, en we hebben daarmede als ongerijmdheid echt wel enige moeite, tegen de VAD worden ook bezwaren aangevoerd die alleen maar begrijpelijk — nog niet steekhoudend — worden wanneer de VAD wel een substantiële verschuiving teweegbrengt. Zij wordt dus tevens te zwaar bevonden. Die tweeslachtigheid is toch wel een fundamentele zwakte van het rapport. Het verbaast wat, dat de schrijvers in deze valstrik zijn gelopen.

Bestaat er inderdaad geen overwinst? Men zou kunnen zeggen: voer de VAD in; dan blijkt dat wel vanzelf. Een groot voordeel zou zijn dat de werknemers in de betrokken bedrijven dat dan ook duidelijk gaan zien. Alleen al als informatiebron voor de werknemers zou de VAD een belangrijke sociale functie kunnen vervullen en hen zo nodig een realistischer kijk op het winstverschijnsel kunnen geven. Waarom zijn die consequenties niet getrokken? Overigens gaat het rapport geheel voorbij aan de macro-economische benadering van de overwinst. Men heeft haar berekend zonder zich af te

vragen of de macro-economische werkelijkheid met de magere uitkomst kan worden gerijmd. Hoe is de groei mede via belangrijke interne financiering mogelijk zonder overwinst? Moet men eigenlijk niet de overwinst definiëren vanuit het verschijnsel der interne financiering? Vermogensaanwasdeling is toch deling in aanwas van het vermogen in de onderneming door interne financiering. Dat is de grondgedachte.

Hoe is het mogelijk dat de meeste ondernemingen, laten we zeggen de voor ons land representatieve ondernemingen, niet meer verdienen dan het normale arbeidsloon en de normale rente op risicodragend vermogen, terwijl zij er tegelijkertijd in slagen een deel van de normale rente als winst terug te ploegen? Een voorbeeld kan deze probleemstelling wellicht verduidelijken. Stel A leent aan B voor onbepaalde tijd een bedrag tegen een jaarlijkse rente. B bedingt echter ook die rente elk jaar nog te lenen, zodat het geleende bedrag progressief stijgt. A ziet zijn vermogenstitel dus progressief groeien, maar krijgt er geen cent op, nu niet en nooit. Wat is dan nog het voordeel voor A? De regelmatige terugploeging van de winst is daarmee vergelijkbaar. Er komt alleen nog bij dat, daar met het totale geïnvesteerde vermogen de winst als absoluut bedrag toeneemt, bij een vrijwel constante uitkeringsquote — in dividenden of andere vormen — het absolute voordeel dat de aandeelhouder heeft, voortdurend groeit.

Gelijkberechtiging?

Wel, zo interpreteren we het rapport, dat moge zo zijn, maar dat geldt toch ook voor de lonen? Daarmede komen we op een volgend discussiepunt. Als deze paralleliteit er is, dan berust zij niet op een gelijk verloop van de kapitaalproductiviteit en de arbeidsproductiviteit. Men zou kunnen stellen dat juist het meegroeien van het aandeelhoudersprofiel met de arbeidsproductiviteit en los van de gemiddeld vrijwel constante kapitaalproductiviteit het punt is dat de vakbeweging discutabel stelt. Wanneer kapitaal en arbeid overeenkomstig hun productiviteit beloond worden — bij kapitaal vrijwel constante productiviteit en bij arbeid stijgende productiviteit — dan blijft er nog wat over, de overwinst. En het is nu die overwinst die ten dele naar de aandeelhouders vloeit. Wat de VAD beoogt is de werknemers in dit extra, maar dan geïnterpreteerd als vermogensaanwas, te doen delen. Dit beschouwt de vakbeweging als een vorm van gelijkberechtiging, hetgeen tot een volgend discussiepunt voert.

Deelgenootschap.

Opmerkelijk is dat de door de vakbeweging bepleite gelijkberechtiging ten opzichte van de overwinst of vermogensaanwas (vermogensparticipatie, zegt het werkgeversrapport) geïnterpreteerd wordt als de deelgenootschapsgedachte, waarvan dan weer gezegd wordt dat daar andere middelen voor in aanmerking komen. En dan verschijnt in het rapport de nieuwe stijl van leidinggeven aan de horizon, samen met communicatie, delegatie, overleg, emancipatie en integratie. Het pakket is zo rijk, waarom dan vermogensparticipatie? Bovendien, winstdeling is toch het sluitstuk op modern personeelsbeleid? De vakbeweging wordt daarmee naar een ander loket verwezen. Daar staat ze echter al.

Als logisch bezwaar tegen deze argumentatie kan worden aangevoerd dat het deelgenootschap zonder meer gesubstitueerd wordt voor gelijkberechtiging t.o.v. de winst. Op een overeenkomstige tactiek berusten de uitspraken dat andere zorgen een grotere prioriteit hebben, de beperking van het eigendomsrecht, samen met

de afzwakking van het eigendomsdenken en de uitbreiding van de sociale verzekering te vaak over het hoofd worden gezien. Voorts ook dat het VAD-rapport van de vakcentralen aan collectieve voorzieningen en machtsverhoudingen die aandacht had moeten besteden, die nodig is om tot een juiste beoordeling van de bestaande disharmonieën te komen. Mag echter een sociale organisatie zich in een studierapport nog beperken tot één disharmonie, zonder zich het verwijt op de hals te halen overige disharmonieën te hebben verwaarloosd of een geringere prioriteit toe te kennen?

Het alternatief.

Men geeft een alternatief: uitbouw van de bestaande bezitsvormingsmaatregelen in relatie tot de winstdeling. Het merkwaardige is echter dat de consequenties daarvan voor de ondernemingen ongunstiger kunnen zijn. Wanneer de werknemers inderdaad meer gaan sparen, komt er in zoverre meer ruimte voor loonsverhoging als deze ruimte wordt bepaald door de consumptieve bestedingsmogelijkheden. Met een omweg bereikt men dan eigenlijk hetzelfde, uitgaande van de veronderstelling dat men een bepaalde spaarquote nastreeft. En de spaarquote die men nastreeft, is niet zo sterk afhankelijk van de vorm waarin men de bezitsvorming giet.

De bedoelde vorm van bezitsvorming heeft in verhouding tot de VAD voor de expanderende onderneming dit nadeel dat bij een zelfde nationale groeivoet meer via de kapitaalmarkt en dus minder intern gefinancierd kan worden. Zou men willen aanvoeren dat een uitbouw van de bedoelde bezitsvormingsmaatregelen tot extra financieringsmogelijkheden voor de ondernemingen kan leiden, dan is daartegen in te brengen dat zulks ook geldt voor de VAD, namelijk in zoverre de werknemers bereid zijn de VAD in zekere mate als een alternatief voor loonsverhoging te zien en wel als bewuste bijdrage tot een betere groei van onze economie en van de afzonderlijke ondernemingen. De vermogensparticipatie zou dat mogelijk maken omdat zij tevens een vermogensparticipatie zou kunnen zijn.

Alles overwegende, zou de vakbeweging misschien nog eens tot de conclusie moeten komen dat zij in de VAD te sterk met de belangen van de intern financierende ondernemingen en nog te weinig met het eigen inzicht — kortzicht? — van die ondernemingen rekening heeft gehouden. Er zal immers tenminste een substantieel alternatief moeten komen, wil de vakbeweging niet bij de Raad van Werkgeversverbonden ten achter blijven. Afgezien daarvan zal de vakbeweging in gedachten kunnen houden dat zij naar veelbelovende andere loketten is verwezen, hetgeen toch als een uitnodiging mag worden beschouwd. Het werkgeversrapport heeft zeer bewust en expliciet de deelgenootschapsgedachte met inbegrip van de gelijkberechtiging erkend. Dat is in ieder geval een pluspunt. Het komt nu alleen nog op de vormgeving daarvan aan.

En wat de vermogensvorming voor werknemers betreft, behoeft de door de werknemersorganisaties uitgewerkte vorm niet het laatste woord te zijn. Kernpunten blijven echter a. de maatregelen dienen een substantieel resultaat te beloven; b. kan de spanning tussen interne financiering en vrije keus van de werknemers worden opgeheven en zo neen, wat laat men het zwaarst wegen? De vakcentralen veronderstelden: neen en lieten de interne financiering het zwaarst wegen. Als het anders kan, moge dat nog blijken.

Moet het stelsel van de woningwetbijdragen niet worden herzien?

Het Voorlopig Verslag en de Memorie van Antwoord op het ontwerp-Huurwet hebben duidelijk gemaakt, dat er aan het huurvraagstuk belangrijke principiële kanten zitten, die meer aandacht verdienen dan zij tot dusver hebben gekregen.

In ieder geval is het verheugend, dat de Minister, tegen het verzet van een deel van de Kamer in, onverkort zijn standpunt heeft gehandhaafd, dat de aanpassing van de huren als essentieel onderdeel van zijn bouwprogramma niet kan worden gemist. In het verleden is er trouwens altijd bij elke huurverhoging verzet van een deel van de Kamer geweest en het is gelukkig, dat er op het ogenblik een Minister aan het bewind is, die van krachtig doorzetten houdt.

Er staat overigens nog meer in de stukken. De Minister heeft ook verklaard, aandacht te willen schenken aan suggesties om de doorstroming te bevorderen door de huur van bestaande woningwetwoningen extra te verhogen voor „diegenen, wier gezinsinkomen geen reden geeft hen vrij te stellen van een reële kostprijsuur”.

Het gaat hier dus om personen, die in een woningwetwoning met subsidie wonen en een zodanig inkomen hebben, dat zij gemakkelijk de huur van een woning op de vrije markt kunnen betalen. Dezulken zijn er altijd reeds geweest.

De woningwetbouw is van 1924 tot 1940 niet gesubsidieerd, behoudens in gevallen van krotopruijing en sanering. Bij de krotopruijing was zelfs uitdrukkelijk gestipuleerd, dat tegenover één krot dat werd opgeruimd, steun voor de bouw van één nieuwe woning kon worden verleend.

Zoals bekend, geniet de woningwetbouw echter ook „verborgen steun”, namelijk een voorschot voor het volle bouwkapitaal tegen een rentevoet, die vergeleken met de vrije kapitaalmarkt exceptioneel gunstig is, aflossing in annuïteiten, vrijstelling van registratierecht, verlaagd notaristarief enz. Al deze omstandigheden maken, dat de exploitatiekosten van een woningwetwoning een stuk lager liggen dan die van een gelijkwaardige particuliere woning.

In deze woningen bevinden zich zodra zij enkele jaren bewoond zijn, natuurlijk altijd bewoners, die wat hun inkomen betreft, er uit zijn gegroeid. Dit is in een normale maatschappelijke ontwikkeling niet te ontgaan. Sommige van hen verlaten op de duur uit eigen beweging hun woning, omdat zij hogere eisen gaan stellen en een woning van een hoger niveau verlangen. Op het ogenblik zijn deze woningen niet in voldoende mate beschikbaar, omdat het woningbouwprogramma onvoldoende ruimte laat voor de ongesubsidieerde bouw. In normale tijden zijn zij er echter wel.

Er zijn evenwel ook bewoners, die uit traagheid of zelfs om principiële redenen weigeren, hun woningwetwoning te verlaten. Ik herinner mij een geval van een elektricien, die zich in enkele jaren tijd wist op te werken tot eigenaar van een belangrijke zaak in elektrische apparaten. Hij

wilde echter beslist zijn aanspraken op zijn woningwetwoning niet laten varen, omdat hij lid en zelfs oprichter van de betrokken woningbouwvereniging was en vele jaren bestuurslid was geweest. Maar ook zonder dat er sprake is van dergelijke excessen, zijn er altijd gevallen van mensen, die hun maatschappelijke positie weten te verbeteren en daarom niet meer in een woningwetwoning thuis behoren.

In 1940 schreef Mr. P. A. van der Drift, hoofd van de afdeling Volkshuisvesting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, in een artikel „De volkshuisvesting in de branding” (De Telegraaf van 20 juli 1940): „Velen hebben nog een inkomen, hetwelk niet rechtvaardigt, dat zij een woning bewonen, welke wordt verhuurd tegen een te lage huur. Zij mogen niet genieten van huurtoeslag in enige vorm. Zij staan tallozen in de weg, die er meer recht op hebben. Zij moeten vragers worden op de algemene woningmarkt”.

In de naoorlogse periode heeft dit verschijnsel een veel grotere omvang aangenomen, met name als gevolg van de sterke stijging van de inkomens, of, zo men wil, van de voortgaande inflatie. Tot omstreeks 1953 bleef de huur van nieuwgebouwde woningwetwoningen beneden f. 10 per week. In die tijd zijn tienduizenden gezinnen in dergelijke woningen geplaatst met een inkomen van omtrent f. 60 per week, zodat een juiste verhouding tot de te betalen huur bestond.

Sindsdien heeft zich echter een belangrijke stijging van het loonpeil voltrokken. De f. 60 van 1952 zijn thans zeker f. 125 geworden. Daardoor is de verhouding tussen inkomenspeil en huurpeil verstoord. Men kan de meeste der betrokken huurders hiervan geen verwijt maken. Zij zijn tien of vijftien jaar geleden volkomen terecht in hun woning geplaatst. Welke reden zou er voor hen zijn om te verhuizen naar een nieuwe woning, die wat gerief betreft niet beter is dan de oude, doch alleen maar een veel hogere huur doet?

Het enige middel om deze gezinnen te doen verhuizen is een ruim aanbod van meer aantrekkelijke woningen. Daarvoor is men wel bereid het geld op tafel te leggen. De Minister heeft nu intussen toegezegd, te zullen overwegen, de doorstroming aan te moedigen door de huur voor deze gezinnen extra te verhogen. Dit kan allereerst geschieden door intrekking van de bijdrage in de huur.

In 1953 zijn bijdragen toegezegd voor rond 43.000 woningwetwoningen tot een totaal bedrag van ruim f. 11,5 mln. Gemiddeld dus f. 270 of rond f. 5 per week. Voor zover deze bijdragen nog gelden, kunnen zij natuurlijk worden ingetrokken. Maar is men er daarmede?

Leest men de Memorie van Antwoord goed, dan blijkt dat ook wordt gedacht aan de mogelijkheid, de huren van bepaalde woningen — los van een eventuele bijdrage — te verhogen tot een peil, dat in overeenstemming is met het inkomen van de bewoners. De Minister spreekt in dit verband zelfs van „gezinsinkomen”. Hiermede komt men

(I. M.)

§ NV. SLAVENBURG'S BANK §

intussen op een geheel ander terrein, namelijk dat van de *individuele huurbepaling*.

Woningwetwoningen zijn per definitie woningen van beperkte huur. Afgezien van enige strijdfragen gedurende de eerste jaren van de Woningwet, is in de loop der jaren de praktijk gegroeid, dat de woningen tegen de kostende prijs, die als gezegd door de faciliteiten laag werd gehouden, zonder winst worden verhuurd. Dit is van 1924 tot in de laatste oorlog regel geweest. Gedurende deze naoorlogse periode wordt hierop in verband met de abnormale bouwkosten een bijdrage verleend.

In normale tijden echter waren de woningen „self-supporting” en werd alleen een bijdrage verleend in geval van krotopruiming. Volgens de regelingen van 1926 en 1927 was iedere bijdrage gekoppeld aan het opruimen van een krot, waarbij als vaststaand werd aangenomen, dat de bewoner van een krot als regel onvoldoende inkomsten heeft om de huur van een nieuwe woning te betalen. In feite was dus de bijdrage gekoppeld aan de woning en niet aan de bewoner. Met wijziging in de inkomens werd geen rekening gehouden.

Een ander systeem stuitte echter op bezwaren, praktische zowel als principiële. Een praktisch bezwaar was, bij elke wijziging in de inkomens de huren te herzien. Bovendien is het moeilijk, de werkelijke inkomens van alle huurders te controleren. En ten slotte was het de vraag, in hoeverre met gezinsinkomsten rekening moet worden gehouden.

Naast deze praktische bezwaren, was er echter ook een principieel bezwaar. Wanneer in een blok woningen van een woningbouwvereniging een deel der bewoners op grond van hun inkomen een bijdrage in de huur ontvangt, dan kan dit niet verborgen blijven. Deze bewoners zullen dit dan als een discriminatie voelen, waaraan de overheid volgens bepaalde groepen niet mag meewerken. Om deze reden heeft de individuele huurbepaling nooit enige kans van slagen gehad. De bijdragen bleven verbonden aan de woningen, met het onafwendbaar gevolg dat er altijd een groep, soms zelfs een grote groep van bewoners is, die ten onrechte van de bijdrage profiteert.

Toch zullen wij hier op de duur niet aan ontkomen. Dit is overigens reeds eerder en beter gezegd.

In de verslagen van de hoofdinspecteur voor de volkshuisvesting, die tijdens de bezetting zijn uitgebracht, worden reeds duidelijke richtlijnen getrokken voor het woningbeleid na de oorlog, richtlijnen waaraan helaas onvoldoende aandacht is geschonken. Zo vinden wij in het verslag over 1942 de suggestie, dat aan ieder, wiens ontoelaatbare huisvesting moet worden opgeheven en die tot het betalen van een redelijke huur niet in staat is, *individuele tegemoetkoming wordt verleend, onafhankelijk van de woning, waarin hij wordt overgebracht*.

Dit systeem zou ook het voordeel bieden, dat de kwaliteit der nieuwe woningen niet hoeft te worden gedrukt als gevolg van de noodzakelijkheid om de kosten tot een minimum te beperken. Wij denken hier thans met name aan de voortdurende spanning

tussen de ministeriële wenken en voorschriften, die het woonpeil willen opvoeren, en de curveprijzen, die een druk op datzelfde woonpeil uitoefenen.

„Onmiskbare perspectieven opent het — aldus de hoofdinspecteur — wanneer de steun, die de betrokkenen op grond van persoonlijke omstandigheden voor hun huisvesting van de overheid ontvangen, niet aan de woningen, doch alleen aan de betrokken gezinnen zou kunnen worden gebonden, hetgeen overigens simpel en logisch schijnt. Dan toch zou men ontkomen aan de moeizame en veelal vruchteloze controle op de inkomsten van huurders door de exploiterende corporaties; voor zover enige bijdrage op de woningen rust, zou zulks een gevolg zijn van algemene economische omstandigheden (bijv. gestegen bouwkosten) en niet met de inkomens der bewoners in verband behoeven te worden gebracht. De controle op de inkomsten van de minder draagkrachtigen, die bij de bevrediging der eerste levensbehoeften hulp van de overheid niet kunnen ontberen, past zich beter aan bij de algemene sociale voorzieningen en is in dat kader eenvoudiger. Voorts zou dan worden ondervangen, dat nieuwgebouwde woningen met bijdragen in de huur, niet worden betrokken door hen, die daarin naar hun draagkracht thuis behoren doch door beter gesitueerden die dan een ongemotiveerd voordeel genieten. Het beginsel zou dan wellicht kunnen worden: ieder gezin, dat een bepaald minimum van behoorlijke huisvesting niet ten volle kan bekostigen, kan aanspraak doen gelden op individuele ondersteuning van de overheid; voor alle woningen, ook voor degene, die met medewerking van de overheid worden gesticht, behoort de economische huur te worden opgebracht”.

De hoofdinspecteur wijst er ten slotte op, dat deze gedachten, die in de donkerste dagen van oorlog en bezetting werden neergeschreven, nadere overweging behoeven en geenszins rijp voor uitvoering zijn. Zij kunnen er echter toe meewerken, dat de beschikbare woonruimte rechtvaardig over de bevolking wordt verdeeld, waarbij de minder draagkrachtigen niet alleen naar behoren, maar ook doelmatig moeten worden gesteund.

Ik zou hieraan slechts dit willen toevoegen, dat deze gedachte van welhaast 25 jaar geleden thans opnieuw het overwegen waard is. Zij kan aan twee dingen definitief een einde maken.

Ten eerste: het wonen beneden de economische huur van personen, wier inkomen de huur van een woning op de vrije markt toelaat, zulks als gevolg van de voortdurende wisselingen in de inkomens en de onmogelijkheid deze over de gehele linie te controleren.

Ten tweede: de voortdurende druk op het woonpeil, die een gevolg is van het uitgangspunt van het bouwprogramma dat alle woningwetwoningen bestemd zijn voor weinig draagkrachtigen. Met andere woorden: de werkelijk weinig draagkrachtigen zullen ruimer en beter worden geholpen en het woonpeil in Nederland zal meer in overeenstemming worden gebracht met het bereikte welvaartspeil.

Wanneer de Minister in deze richting iets zou kunnen bereiken, zou dit voorzeker een belangrijk winstpunt betekenen.

Hilversum.

Prof. Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

(I. M.)

Beleg modern
beleg in

InterUnie

INTERUNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

Er is steeds weer - ruim - plaats voor nieuwe - goede - produkten

Dit is de les die men kan trekken uit de acht praktijkgevallen die aan de orde kwamen op een studiedag die het Genootschap voor Reclame woensdag 20 oktober jl. organiseerde in het nieuwe RAI-gebouw in Amsterdam.

Het eerste nieuwe „produkt” was: de naam van de Algemene Bank Nederland. De heer Hamm, hoofd Public Relations en Publiciteit van de A.B.N., vertelde over de wijze waarop deze naam op de markt werd geïntroduceerd. Men had ongeveer drie maanden tijd — dat was de tijd tussen de aandeelhoudersvergadering en de dag van de fusie op 3 oktober 1964 — voor de voorbereiding van het aanbrengen van de nieuwe naam van de geïntegreerde bank (op gevels, in formulieren enz.) en voor de bekendmaking aan het publiek. De thema's in de publiciteit hielden voornamelijk in:

- dit is een nieuwe naam voor iets wat oud en vertrouwd is;
- dit is een bank voor iedereen.

De zin waarmee men werkte, sloot daarbij aan: „Uw bank heet nú Algemene Bank Nederland”; noodzakelijkerwijze omgeven door de namen van de samenstellende banken. De mediakeuze was nadrukkelijk niet-wetenschappelijk opgezet. Immers, de bestaande contracten moesten worden nagekomen. Daarom werd de boodschap van de nieuwe naam over Veronica uitgezonden, en ook vermeld in de entrees van de treinen. De realiteit dwong ook tot een nieuw embleem dat een mix is van een anker, een paard, een jaartal en een wapenschild. Een enquête toonde aan dat ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking in december 1964 zei, de naam van de Algemene Bank Nederland te kennen als die naam op een kaartje werd getoond. Nu het „merk” bekend is, gaat de A.B.N. het „produkt erachter” inhoud geven.

Dr. De Muinck, marketing directeur van Iglo, vertelde over de zeer geslaagde introductie van de vis-sticks. Zijn verhaal is als volgt: in 1957 geprobeerd; alle winkeliers bevoorrad; omzet kwam niet van de grond; „markt was niet rijp”, zei men. In 1959 proefmarkt in Eindhoven en Vlaardingen; een waardebon bracht beperkt succes; daarna afzakken. In het buitenland ging het produkt evenwel goed! Daarna, in 1963, toch weer *nationale* introductie; *overal* in de diepvrieskasten; gebruik van verzorgde displays; in de publiciteit werkte men weer alleen met waardebonnen, op beperkte schaal; men had groot succes; het produkt werd verkocht en uit marktonderzoek bleek dat de kopers tevreden waren en terugkwamen. In latere stadia: weer waardebonnen (voordelen: men kan in kleur werken en de tekst wordt gelezen); kleinere verpakking en advertentiecampagnes. De reclamethema's omvatten de volgende punten: geef informatie (vis-sticks zijn reepjes kabeljauw, met beslag en paneermeel, even voorgebakken, verkocht uit diepvries, warm op te dienen); onderstreep gemak van bereiding; wijs er op dat kinderen er dol op zijn en dat het goed voor ze is; zeg zachtjes dat het vis is. Elke actie gaf een piek in de verkoopcijfers met een stijgende trend.

De heer Arens, marketing directeur van Franzen, Hey en Veltman (dus van een jong reclamebureau in Amsterdam), sprak over de introductie van Gardisette als merk voor gordijnen in Nederland. Hij zette de filosofie die de publiciteit van Gardisette hanteert uiteen: zie merkglasgordijnen niet als een merksoep, de distributie is immers beperkt, de aankopen vinden niet op impuls plaats. Overgordijnen zijn versiering, dus modegevoelig; zij hebben een zeer beperkte distributie; het publiek doet smaakaanopen. De marketing mix omvatte voorlichting op verschillend niveau: dealers, publiek, winkelpersoneel. Men werkt met verschillende materialen: stickers, lichtbakken, adviesboek voor winkelpersoneel, garantiebewijs, adviesboekje bij aankoop.

Het verhaal van Campari werd eveneens verteld door een bureauman. De heer Schmidt van Van Hees Vette-winkel, Schmidt en Kirschner Marketing Advertising, vertelde dat men in het voorjaar van 1963 begon: de situatie was dat alles beperkt was: de bekendheid, de verkrijgbaarheid, de publiciteit en het budget. Uit een onderzoek bleek dat de horeca-sector het grootste deel van de omzet voor zijn rekening neemt en dat het huisverbruik gering is. De image is: aparte smaak, duur, gedronken door „Hoch Finanz”. De opzet van de publiciteit sloot hierbij aan: telefonische „sales promotion” op dealerniveau met prijsvraag; vervolgens publieksreclame met een *grote* advertentie; idee: „Leef met Campari als een miljonair”. Tekst: informatief maar bepaalde vragen openlatend; mediakeuze afgestemd op obers: de ene week de ene advertentie in het ene ochtendblad, de andere week een andere advertentie in een ander ochtendblad. Het succes was groot; de betreffende afdeling van de importeur moest uitbreiden. In de campagne 1965 werkte men het miljoenen-idee verder uit in een speciale stunt. Men plaatste een mooi fotomodel met een miljoen aan losse bankbiljetten in een badkuip. Het resultaat was veel gratis publiciteit.

De heer Wessel van Walter Thompson Company, vertelde over de introductie van de Kodak Instamatic. De grondgedachte hier was de oude Kodak-slogan: „You take the picture, we do the rest”. Men bereidde alles onder geheimhouding zorgvuldig voor: de naam, de visualisering, het copy-platform, de internationale identieke aanpak, de logistiek van de bevoorrading met het produkt, de voorziening met het propagandamateriaal (film en shows voor nationale directeuren), TV-films (zelfs apen kunnen de camera laden). De heer Wessel merkte op, dat dit een voorbeeld is van een nieuw Amerikaans produkt op de wereldmarkt. Men heeft in de Verenigde Staten o.a. Schotse whisky, Deense meubelen, Japanse camera's en de Volkswagen op de markt zien binnendringen. Hij verwacht dat de Amerikanen met meer produkten zullen revancheren. Na de foto-instamatic komt Kodak met een instamatic filmcamera.

De „Vla-flip”-carrière werd verteld door de heer Mertz, account-executive van het reclamebureau Prad. Het uitgangspunt voor de promotie van flessenvla ten behoeve van het Nederlands Zuivelbureau was een

basisrapport over de vla-markt, waaruit bleek dat vla weinig frequent en vrijwel alleen op zaterdag door een beperkt aantal gezinnen werd gekocht. Flessen-vla heeft een luxe karakter. Op grond daarvan werd het doel van de campagne: bekendheid geven, nieuwe kopers aantrekken, doorbreken van de luxe image. Deze thema's probeerde men eind 1962 in een proefcampagne in Delft, compleet met enquêtes vooraf en achteraf. De resultaten werden in april 1963 in een grote vergadering met alle belanghebbenden besproken. Het bleek moeilijk de lage verkoopfrequentie te doorbreken, alle consumenten kennen flessen-vla, maar . . . vla is vla, is vla, is vla is . . . vervelend. In de pauze van die vergadering onthaalde de gastheer-fabrikant de deelnemers op een cocktail van limonade, vanillevla en yoghurt, welke combinatie hij excursiegasten wel eens voorzette. Alle vergaderden vonden het lekker en het idee was geboren: dat brengen we nationaal op de markt. Toen nog een naam; prompt trok men het jasje van de brain-stormers aan en al gauw kwam „Vla-flip” op de proppen, welke term algemeen werd aanvaard (niet dan nadat een mijnheer die geparodieerd had over „vla-flop” onder tafel was gewerkt!). De introductiecampagne begon in mei 1963; in 8 weken tijd werd de vla-flip een begrip; men hield zich aan één samenstelling. De omzetindices van vla en yoghurt stegen. Nu is men in het stadium van de uitbouw tot meer combinaties. Men hamert nog steeds op het aambeeld van de frequentieverhoging, verwerkt in het motto: „Welke vla-flip maakt u vandaag?”.

Over Holland Promotion sprak de heer Vink van het bureau Holland Internationaal Reclame en Marketing. Begeleid door een pianist zette deze spreker de situatie uiteen, zoals men die enige jaren geleden aantrof. Het beeld van Nederland bij vreemdelingen is: saai, eenzijdig (molens, klederdrachten, bollen, Marken, grachten). Daartegenover is het produkt redelijk goed. Het assortiment is veelzijdig. Het dagtoerisme is belangrijk (het maakt de helft van de bestedingen uit die de Duitsers en Belgen in ons land doen). Een kampeerder geeft tweemaal zoveel, een hotelgast tienmaal zoveel uit als een dagtoerist. De conclusies uit deze situatie gaat men nu toepassen in de themata van de A.N.V.V.-campagne 1966: men legt de nadruk op o.a. het strand, de watersport, het trekken door Nederland, de geringe mate van commercialisering, spreiding van het bezoek naar plaats en tijd. Het algemene thema is: „There is no place like Holland at any time”. In een proefmarkt — de generale repetitie — wordt deze opzet getoetst. De slot-apotheose moet in dit geval nog komen.

Als laatste inleider sprak de heer Strijder, president-directeur van de Famous Artists Schools International, die vier jaar geleden startte met een cursus, die sinds 1947 in Amerika veel succes had geboekt. Men nam de formule die het daar goed gedaan had over: „Leer goed van succesvolle vakmensen”. De heer Strijder begon in 1961 vanuit een hotelkamer met een direct-mail, die een bevredigende response had (5,6 pCt.). Toen kwam AVRO's TeleVizier met een interview; dat leverde 85 studenten à f. 1.000. Daarmee waren de aanvangskosten gedekt en begon de stijging. Nu heeft men „meer dan” 10.000 studenten en 200 man personeel in een eigen gebouw. Men werkt samen met PBNA, IVIO en „Culemborg”. Het budget voor de promotie bedraagt f. 1,5 mln., waarvan 80 pCt. reclame. De heer Strijder zegt

zijn succes te danken te hebben aan de welvaartsstijging, aan de methodiek van de cursussen, aan de daaruit voortvloeiende mond-tot-mond-reclame, alsmede aan de wedstrijden tussen de cursisten, die men via het eigen blad organiseert, en ten slotte aan de „education-boom”.

Wat is nu de les uit deze studiedag? Waaraan is het succes van de introductie van een nieuw produkt te danken? Mijns inziens: aan ondernemerschap. Er zou een lijst voorwaarden zijn op te stellen, t.w.: je moet beginnen een behoefte te ontdekken of op te roepen; dan

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT

Bij het Directoraat-Generaal van het Verkeer te 's-Gravenhage kunnen worden geplaatst enige

JONGE ECONOMEN EN JURISTEN

te weten :

EEN JURIST

vac.no. 5-2609/7188

voor de behandeling van juridische en internationale vervoersvraagstukken van juridische aard, alsmede voor het vervullen van secretariaten.

EEN ECONOMO

vac.no. 5-0586/7188

(of jurist met economische belangstelling) voor het verrichten van werkzaamheden op het gebied van de internationale vervoerspolitiek, in het bijzonder in de E.E.G.

Na een korte inwerkperiode zal hij moeten kunnen deelnemen aan de voorbereiding van het beleid en aan internationale onderhandelingen. Belangstelling voor internationale verhoudingen en kennis van de moderne talen strekt tot aanbeveling.

EEN ECONOMO

vac.no. 5-2608/7188

(of jurist met economische belangstelling) ter opleiding voor een beleidsfunctie bij de Rijksverkeersinspectie. Deze dienst is belast met aangelegenheden die het binnenlandse vervoer langs de weg en te water betreffen.

Salarisgrenzen voor alle functies van f. 889,— tot f. 1639,— per maand, exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantietoelage.

A.O.W.-premie voor Rijksregeling.

Inpassing al naar gelang van ervaring en bekwaamheid.

Schriftelijke sollicitaties onder het bij de gewenste functie vermelde vacaturnummer (in linkerbovenhoek env. en brief) aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1 te 's-Gravenhage.

moet je een goed produkt hebben of nog maken; vervolgens dien je op een goed idee te komen of het te laten uitbroeden; voorts is absoluut noodzakelijk: een degelijke, systematische uitwerking. Dit alles is waar en noodzakelijk. Maar de doorslag geeft de aanleg tot het tegelijkertijd hanteren van al deze instrumenten.

Het is goed dat het Genootschap voor Reclame deze bijeenkomst heeft georganiseerd. Hoewel het aanvankelijk de bedoeling was een dag te houden over produktontwikkeling (dit thema is voor zover ik weet zonder meer vervangen door het hierboven weergegeven onderwerp, zoals er wel meer thema's in deze exclusieve wereld onder tafel verdwijnen zonder dat iemand daarover valt) en hoewel de vla-flip wel, maar de pudding-flop, zo die heeft bestaan, niet ter sprake is gekomen, is het nuttig dat men op gezette tijden enige succesvolle praktijkgevallen voor het voellicht brengt, zodat iedereen kan weten dat er steeds weer opnieuw plaats is voor alsmaar nieuwe produkten.

's-Gravenhage.

Drs. L. A. VAN DER LINDEN.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

FISCALE HARMONISATIE IN DE E.E.G.

Door het Europa-Instituut van de Rijksuniversiteit te Leiden en de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam zal een postdoctorale leergang over „Fiscale harmonisatie in de E.E.G.” worden georganiseerd. Het programma ziet er als volgt uit:

29-1-1966: Inleiding problematiek

- historisch overzicht; harmonisatieprogramma van de Commissie en stand van uitvoering; belastingstructuren in E.E.G.-landen; factoren, die toenadering belemmeren; deelharmonisaties (bijv. omzetbelasting) of meer integrale benadering van belastingstructuren (harmonisatiemethoden).

Docent: *Mr. P. VerLoren van Themaat.*

12-2-1966: Volkenrechtelijke aspecten

- verplichtingen in E.E.G.-Verdrag (hoever? ook t.a.v. opheffing belastinggrenzen of alleen opheffing concurrentievervalsingen)
- procedures bij harmonisatie
- invloeden nationale parlementen en Europese parlement
- mogelijkheden internationale rechtspraak.

Docent: *Prof. Mr. W. Riphagen.*

26-2-1966: Omzetbelastingharmonisatie

- verschillende bestaande typen van heffingen
- alleen neutralisatie of ook opheffing belastinggrenzen
- mogelijkheden tot harmonisatie
- verband met de accijnzen
- belasting over de toegevoegde waarde
- kleinhandel en ambacht
- landbouw
- groothandel
- investeringen.

Docent: *Prof. Mr. K. V. Antal.*

12-3-1966: Directe belastingen

- winstbegrip
- dubbele heffing n.v.-aandeelhouder
- deelnemingen
- fusies
- kapitaalverkeer
- voorkoming van dubbele belasting.

Docent: *Prof. Dr. J. H. Christiaanse.*

26-3-1966: Economisch-sociale aspecten, o.m.:

- gevolgen van niet-harmonisatie voor concurrentieverhoudingen
- gevolgen van harmonisatie voor: economisch-sociale politiek in Nederland; loon- en prijsniveau; in- en uitvoerpatroon; arbeids- en kapitaalintensief.

Docent: *Prof. Dr. Th. A. Stevers.*

Indeling: zaterdagmorgen: college van 10.00 - 12.00 uur; daarna gemeenschappelijke koffietafel in het Prytaneum, Rapenburg 6, Leiden.
's Middags van 13.30 - 14.30 uur discussie.

Plaats: Juridisch Studiecentrum „Gravensteen”, Pieterskerkhof 6 (ingang Gerecht), Leiden.

Kosten: colleges: f. 25; lunches: f. 16,25, over te maken op giro 9013 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Leiden, ten name van het Europa-Instituut.

Inschrijvingsformulieren met nadere gegevens kunnen worden aangevraagd bij het Europa-Instituut, Pieterskerkhof 6 te Leiden (tel. (01710) 4 27 41, toestel 20), en bij de secretaresse van Prof. Dr. J. H. Christiaanse, Kon. Julianalaan 64 te Voorburg (tel. (070) 86 57 63). De inschrijving sluit op 1 januari 1966.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Zoals kon worden voorzien, hebben de liquiditeitseisen, die de oktoberultimo aan de banken heeft gesteld, wanneer althans geen geld uit de Schatkist zou stromen, een moeilijke situatie op de geldmarkt geschapen. In de laatste week van de maand breidde de bankpapiercirculatie zich met f. 260 mln. uit, waarmede de totale ultimo-uitzetting op f. 353 mln. is komen te liggen. Het tegoed van de Staat steeg met f. 23 mln., hetgeen ook al licht verkrappend werkte. De kassen der banken waren onvoldoende om deze drainage op te vangen, zodat men zijn toevlucht bij een groot beroep op de kredietfaciliteiten van de Centrale Bank moest zoeken. Niet minder dan f. 158 mln. moest worden opgenomen om tot een nog zeer labiel evenwicht in de markt te komen. De financiering van de ultimo-uitbreiding van de biljettencirculatie is voor f. 195 mln., dus voor meer dan de helft, voor rekening van De Nederlandsche Bank gekomen.

Het tegoed der banken bedroeg 1 november f. 43 mln., waardoor dit sedert 25 oktober f. 127 mln. achteruit ging, bij een verplicht tegoed van f. 70 mln.; een bedrag dat al lager ligt dan dat wat de banken uit vrije wil doorgaans bij De Nederlandsche Bank aanhouden.

In de afgelopen week kwam er geen belangrijke verandering in de situatie. De markt bleef uitermate krap,

mede door voortgezette belastingbetaling. Sedert 3 november is de Centrale Bank in de markt, door zich bereid te verklaren dollars te kopen onder voorwaarde dat deze na korte tijd weer door de banken zullen worden teruggekocht. Deze swaptransacties leiden tijdelijk tot een versterking van de guldenscassen der banken. Overigens moet worden opgemerkt, dat de banken, zoals zij voorheen vaak deden, thans de liquiditeitsmoeilijkheden nauwelijks tegemoet treden door buitenlandse uitzettingen te liquideren. Sedert 11 oktober tot en met 1 november werd slechts f. 63 mln. valuta aan de circulatiebank overgedragen.

Kapitaalmarkt.

Er is een duidelijke tegenstelling in de ontwikkeling op de Europese beurzen en die te New York. Terwijl in Wallstreet in oktober de Dow Jones-index een recordhoogte van 960,82 bereikte, een stand, die in de eerste dagen van november al weer werd overtroffen (1 november: 961,85), werden de Europese beurzen in het algemeen gekenmerkt door lusteloosheid, die tot afbrokkelende koersen leidde. In Amsterdam kon zich het algemeen indexcijfer aanvankelijk nog handhaven. Op 1 oktober bedroeg het 365 en behoudens een daling in de daarop volgende week, bleef het cijfer daarna rond dit niveau schommelen. In de 29 oktober eindigende week trad ook hier een daling in tot 359. Ten opzichte van het eind 1964 bereikte peil (405), heeft de daling per saldo 11,4 pCt. bedragen.

In bepaald opzicht is dit beloop merkwaardig. In 1964 heeft de inflatoire ontwikkeling zich in ons land versneld, welke beweging zich in 1965 heeft voortgezet. Tekenen dat hieraan op korte termijn een eind zal komen, zijn er niet, zeker niet nu in de Rijksbegroting 1966 in het geheel geen tegendruk wordt gegeven. Inflatie en prijsstijging zijn bijna synoniem. Het merkwaardige dat in de situatie schuilt, is dan ook dat de prijzen van aandelen zich aan de algemene prijsstijging onttrekken. De verklaring zou kunnen zijn dat de kostenstijging, daarbij in het bijzonder de verwachte verhoging, de prijsstijging overtreft, waardoor de winstmarges worden aangetast. Dit zou tot lagere investeringen moeten leiden, maar daarvan is ook niets te merken. De stijgende rentevoet, die niet alleen uit binnenlandse doch ook uit buitenlandse factoren voortvloeit, heeft daarbij eveneens een drukkende werking op de aandelenkoersen. Nadat op 26 augustus het gemiddelde rendement van langlopende staatsleningen een relatief laagtepunt van 5,48 pCt. had bereikt, voltrok zich daarna een langzame stijging, waardoor 4 november een rendement van 5,73 werd berekend.

Emissies zijn de laatste tijd schaars. De uitgifte van de provincie Zuid-Holland — voor de markt was f. 8 mln. beschikbaar tegen $5\frac{3}{4}$ pCt. bij een uitgiftekoers van $98\frac{3}{4}$ pCt. — is geen succes geworden. Het concern Koninklijke Zout-Ketjen heeft zich niet laten afschrikken en komt met een lening van 6 pCt. 15-jarige obligaties op de markt tegen $99\frac{1}{2}$ pCt.

RECTIFICATIE WETSONTWERP ZIEKTEKOSTEN- VOORZIENING AMBTENAREN

In het artikel onder bovenstaande titel van Drs. D. van der Werf in „E.-S.B.” van vorige week is op blz. 1014, rechter kolom, tweede regel van onderen, een zetfout geslopen. Het daar genoemde jaartal 1965 moet zijn 1956.

*U reageert op
annonces in.*

„E.-S.B.”?

★

*Wilt U dat dan steeds
kenbaar maken!*

N. V. GEROFABRIEK

gevestigd te Zeist, vraagt een

CHEF ORGANISATIE

die belast zal worden met de leiding over de thans bestaande afdelingen Projectenontwikkeling, Technische organisatie en Administratieve organisatie. Deze staforganen worden geleid door bekwame specialisten. Gezocht wordt een ervaren organisatiedeskundige, die de activiteiten van deze afdelingen coördineert. Wij denken hierbij aan een medewerker op academisch niveau (econoom of ingenieur) met ruime ervaring in soortgelijke functie, opgedaan in een industriële onderneming of als extern adviseur. Leeftijd boven 35 jaar.

Met de hand geschreven sollicitatiebrieven vergezeld van een recente pasfoto voor 22 november a.s. te richten aan de Nederlandse Stichting voor Psychotechniek, Wittevrouwenkade 6, Utrecht, onder nummer ESB 290162.

Indexcijfers aandelen, (1953 = 100)	30 dec. 1964	H. & L. 1965	29 okt. 1965	5 nov. 1965
Algemeen	405	410 — 357	359	360
Internationale concerns	568	583 — 505	509	510
Industrie	355	371 — 320	321	322
Scheepvaart	146	155 — 136	139	141
Banken en verzekering	236	243 — 179	182	184
Handel enz.	170	180 — 162	166	168

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).			
Koninklijke Petroleum	f. 158,20		f. 151,80
Philips G.B.	f. 145	f. 147,30	f. 119,90
Unilever	f. 141,80	f. 119,30	f. 127,80
A.K.U.	454 ^{3/4}	f. 132	391
Expl. Mij. Soeveningen	220	390	166
Hoogovens, n.r.c.	541	160 ^{1/2}	496
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	911 ^{1/2}	495	835

	30 dec. 1964	29 okt. 1965	5 nov. 1965
Amsterdam-Rotterdam Bank ...	f. 66,10	f. 56	f. 55,30
Nationale Nederlanden, c.	784	530	570
Robeco	f. 224,40	f. 227	f. 222
New York.			
Dow Jones Industrials	874	961	959
Rentestand.			
Langlopende staatsobligaties b)	5,17	5,72	5,73
Aandelen: internationales b) ..	3,42	.	.
lokales b)	3,26	.	.
Disconto driemaands schatkist- papier	3 ^{7/16}	4 ^{1/8}	4 ^{1/8}

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

C. D. JONGMAN.

Curaçaosche Handel-Maatschappij N.V.

Beursstraat 43, Amsterdam-C.

In verband met de uitbreiding van onze commerciële en industriële activiteiten in het

Caraïbisch Gebied

welke uitbreiding een versterking van onze administratieve organisatie aldaar nodig maakt, zoeken wij voor uitzending een

controller

alsmede een

assistent-controller

Voor plaatsing in eerstgenoemde functie, welke de leiding van de administratie in de ruimste zin van een of meer onzer vestigingen omvat, wordt een theoretische opleiding van minstens S.P.D. I en II verlangd, alsmede een ruime ervaring op administratief, financieel, fiscaal en bedrijfseconomisch terrein, bij voorkeur verkregen bij een industriële onderneming of een accountantskantoor. Aangezien het hier een toppositie betreft, worden aan verantwoordelijkheidsgevoel, leidinggevende capaciteiten en aanpassingsvermogen hoge eisen gesteld.

De honorering is hiermede in overeenstemming.

Maximum leeftijd ca. 35 jaar.

Voor plaatsing in laatstgenoemde functie, welke tevens is bedoeld als een opleiding voor de controllersfunctie, wordt een gelijke theoretische scholing en een — zo mogelijk algemene — administratieve ervaring van enige jaren verlangd.

Uitvoerige, met de hand geschreven brieven, voorzien van recente pasfoto, te richten aan het Hoofd van de Afdeling Personeelszaken.

Unsere Sendung kommt heute abend an...

Nos marchandises arrivent ce soir...

Onze zending arriveert vanavond...

... Perfekt!

...Merci beaucoup!

...Dank u zeer!

Neem voor uw bedrijf een spoor aansluiting en u hebt een eigen snelweg naar en van uw Europese handelspartner (van deur tot deur)!

De ondernemer die over de landsgrenzen heen ziet, bemerkt dat zijn belangrijkste Europese handelspartners een eigen spoor aansluiting bezitten. In de EEG-landen zijn er reeds meer dan 20.000! De spoor aansluiting van uw bedrijf is niet alleen een eigen snelweg die van uw

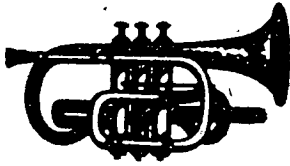
expeditie-afdeling loopt naar de deur van talloze buitenlandse bedrijven, ze is ook een directe aansluiting op het gehele Europese spoorwagennet. Een weg zonder verkeerskongesties, die van uw bedrijf leidt naar de havens, steden en industrieterreinen van geheel Europa.

Het is de weg om te komen tot een soepeler aansluiting van intern op extern transport, hetgeen grote besparingen oplevert. Per jaar laten ongeveer 100 progressieve Nederlandse ondernemingen zich op deze wijze internationaliseren. Belangstelling?

Bel de Dienst van Economische Zaken van de Nederlandse Spoorwegen, tel. 030-15871, toestel 1348 of 1684.

wat zit er tussen

en

'T IS MAAR EEN WEET...

Het begint met een stem of muziek. Een microfoon vangt dit signaal op. Daar gaat iets mee gebeuren.....versterking! Dan wordt het een krachtig signaal, dat weergegeven toch exact dezelfde eigenschappen als het zwakke geluid moet hebben! Dat is het principe. Waar u het ziet toegepast? Thuis bij uw grammofoon. In het voetbalstadion. Op stations. Bij de intercom. In concertgebouw, kerk, ziekenhuis; toneelzaal, nachtclub.

Het principe is overal gelijk. Maar het aantal toepassingen en uitvoeringen oneindig gevarieerd. Krijgt u ooit met geluidsversterking, met akoestiekverbetering, kortom met geluidstechniek te maken? Weet dan dat Philips Nederland n.v., afdeling ELA, beschikt over specialisten die uit het enorme leveringsprogramma precies de voor uw doel geschikte installatie opbouwen. 't Is maar dat u het weet.

1. In Malden staat de prachtige St. Antoniuskerk, waarin het geluidseffect uitstekend is dank zij de Philips geluidsinstallatie. Ook voor slechthorenden is gezorgd; voor hen is een aparte voorziening getroffen.

2. Het Congresgebouw te Amsterdam is, mede dank zij de akoestische voorzieningen een van de best geoutilleerde gebouwen ter wereld. Philips leverde daartoe een omvangrijke reeks apparatuur, zoals toespreek-, toneelversterkings-, oproep- en meeluisterinstallaties, ringleidingen, geluidsvertragingapparaten en een zeer uitgebreide vertaalinstallatie.

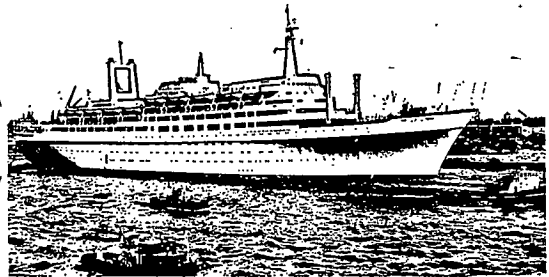
5. Aan boord van het S.S. "Rotterdam" bevindt zich een Philips muziek/omroepinstallatie. Ook de geluidsfilm-apparatuur is door Philips geleverd.

3. De Melkinrichting "Campina" te Eindhoven heeft een Philips H.F.-omroepinstallatie in gebruik en heeft voor weergave van muziek en spraak in de cantine een versterkerinstallatie.

4. Het Centraal Ziekenhuis te Alkmaar is zeer modern geoutilleerd. Philips leverde er o.m. de zusterroepinstallatie, die een perfecte communicatie tussen patienten en verplegend personeel waarborgt. Een Philips H.F.-omroepinstallatie zorgt er voor, dat tal van personen draadloos en continu bereikbaar zijn.

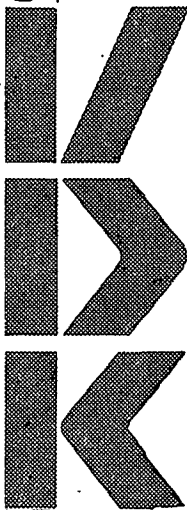

Philips Nederland n.v., afdeling ELA,
Eindhoven, telefoon (04900)-3 33 33

PHILIPS voor geluid

00674

BUREAU VAN DE KIEFT N.V.

Organisatie en Efficiency Adviseurs

AMSTERDAM - BRUSSEL

In opdracht van de Directie van een te Amsterdam gevestigde, in haar specialisatie vooraanstaande schadeverzekerings maatschappij met een aantal over het land verspreide kantoren, zoeken wij - in strikt vertrouwelijke sfeer - contact met gegadigden voor de functie van

DIRECTIE SECRETARIS

Deze functionaris heeft tot taak de Directie van deze bij voortduring expanderende onderneming te assisteren in zaken van beleid en uitvoering. De werkzaamheden, die op directieniveau liggen, zullen zeer gevarieerd van aard zijn: adviseerend, voorbereidend, uitvoerend en plaatsvervangend.

De gedachten gaan uit naar een afgestudeerd econoom of jurist met een brede belangstelling voor het bedrijfsleven, een praktisch gerichte kijk op de dingen en het vermogen zich snel en grondig in een nieuwe problematiek in te werken. Deze kwaliteiten moeten reeds gebleken zijn bijv. in een vergelijkbare functie. Aan de background, representativiteit en gemakkelijke omgangsvormen dienen eisen gesteld te worden, zomede aan de kennis van de moderne talen. Leeftijd 30-40 jaar.

Deze interessante functie vraagt kwaliteiten op directieniveau en biedt een uitstekende honorering.

Belangstellenden gelieven zich, bij voorkeur schriftelijk, te wenden tot Mr. A. Kimball, Bureau v.d. Kieft, Leidsestraat 74, Amsterdam. Tel.: 020-65316/62953. Volledige discretie wordt gegarandeerd. Geen inlichtingen worden ingewonnen en geen contact met opdrachtgevers gelegd dan na overleg met de candidaat.

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVZERZEKERING EN LIJFRENTTE

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Schadeverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGEL0 - HAARLEM - ARNHEM

D. HUDIG & CO

Ao. 1825

MAKELAARS IN ASSURANTIËN

ROTTERDAM

Telefoon (010) 13 08 00
Telex 2.11 03

Wijnhaven 23
Postbus 518

VAN DER HOOP, OFFERS & ZON

Ao. 1807

BANKIERS

ROTTERDAM

Telefoon 11 46 20
Telex 2 21 99

Westersingel 88
Postbus 502

**De Stichting
NICOLAAS TULP ZIEKENHUIS
AMSTELVEEN**

geboren uit het enthousiaste streven van de gehele Amstelveense gemeenschap zo snel mogelijk te komen tot een eigen, algemeen ziekenhuis, zoekt voor spoedige indiensttreding een

**ECONOMISCH
DIRECTEUR**

Met de bouw van dit ziekenhuis (groot 162 bedden) wordt reeds binnenkort begonnen. Daardoor krijgt de juiste kandidaat de gelegenheid al gedurende de bouwperiode een wezenlijk aandeel in de totstandkoming te hebben.

Als deze functie U aantrekt ziet het Bestuur gaarne uw geschreven sollicitatiebrief, met alle gegevens die naar uw mening van belang zijn voor een juiste beoordeling van uw capaciteiten en uw instelling tegemoet.

**U kunt uw brief richten aan
Mr A. G. v. d. Tweel, Graaf
Willemlaan 42, Amstelveen.**